

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Theologia Scholastica

Mayr, Anton

MDCCXXXII

Quæstio IV. De Actibus Præviis ad Fidem.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-84303](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-84303)

qui carent infallibili assistentiâ Spiritûs S. & etiam tunc, quando proponunt verbum DEI, sincerè, & tanquam missi ab Ecclesia, nihil aliud faciunt, quam quòd proponant, & applicent revelationem olim factam. Pariter, neque miracula, aut alia signa credibilitatis (exceptis iis, quæ aliunde specialiter probantur esse verbum DEI, ut prophetiæ) sunt strictè loquendo verbum DEI: sed sigillum contestativum, & applicans verbum DEI: sicut nempe sigillum appressum mandato regis, non est verbum regis: sed testificatio, & applicatio illius, seu indicium, quòd scriptura illa sit verbum regis. Quare, licet in aliquo sensu morali, & latiori, miracula possint, & soleant dici verbum DEI: non tamen sunt verbum DEI in sensu strictè dicto.

QUÆSTIO IV.

De Actibus præviis ad Fidem.

ARTICULUS I.

An ad Actum Fidei de veritate Religionis Catholicæ, vel alicujus Mysterii, præcedere possit, vel etiam debeat Evidentia in attestante.

459. **D**ico 1. Evidentia in attestante non est impossibilis cum actu fidei, adeoque potest hunc præcedere. ita Suarez, Vasquez, Valentia, & plures alii, quos citat, & sequitur Gormaz de virt. Theol. n. 518. & 519. Est autem evidentia in attestante iudicium evidens de eo, quòd DEUS hunc, vel illum articulum locutus, aut testatus sit. Prob. conclusio 1. auctoritate S. Thomæ 2. 2. q. 5. a. 2. in corp. ubi docet, per talem evidentiam visum, e.g. miraculi, qua, ut ait, convinceretur intellectus videntis, ut cognosceret manifestè, hoc dici à DEO, non tolli rationem fidei. Prob. 2. ratione. Evidentia illa non esset motivum fidei, sed tantum applicatio nobilior motivi: atqui nobilior applicatio non impedit effectum, nisi specialis ratio pugnet, qualis hæc non datur: ergo.

Confir. Valde probabile est, B. Virginem evidenter cognovisse, conservatam sibi fuisse virginitatem cum maternitate, ad contestandam revelationem factam de Divinitate Filii sui: item Lazarum habuisse evidentiam de resurrectione sua à mortuis, in signum contestativum revelationis de Divinitate Christi: iterum Apostolos, præsertim post Christi Domini resurrectionem, & apparitiones, habuisse evidentiam de ejus resurrectione, facta in signum simile revelationis de ejusdem Divinitate: ergo habuerunt evidentiam, excludentem omne dubium de eo, quòd verè DEUS locutus sit, ac revelaverit, Christum esse DEUM: & tamen hoc ipsum crediderunt: ergo. Dicere autem, quòd nec B. Virgo, nec Apostoli, aut Lazarus, apprehenderint connexionem istorum

signorum cum revelatione, vel revelationis cum Divinitate Christi, est dicere aliquid prorsus incredibile, ut patebit ex n. seq. notando 3.

460. Jam, antequam ad secundam conclusionem accedamus, ut evitentur intermedie quæstiones multæ, etiam de voce, noto sequentia. Primò. Sicut cæcus potest evidenter cognoscere vocem Petri, quem nunquam vidit, ita etiam nos in via possumus evidenter cognoscere vocem DEI, quem nunquam vidimus: imò, sicut potest ab alio ita describi vox Petri, habens peculiarissimum sonum, ut discernatur evidenter ab eo, qui eum nunquam vidit: sic pariter nos ex peculiarissimis signis possumus discernere vocem DEI. Secundò. Per evidentiam hæc non intelligitur tantum, demonstratio strictè à priori, vel strictè à posteriori, sed etiam demonstratio à concomitanti connexionem, qualis sæpe datur etiam in mathematicis, ut agnovit Aristoteles, dum ex distantia siderum intulit scintillationem eorum, vel vicissim.

Tertiò. Ex evidentia de Divina revelatione, inferitur evidentia de ipsa re, saltem apud prudentes, ad minimum quoad an est, licet non quoad quomodo est; hoc est, inferitur evidenter, quod res ipsa existat, quamvis non inferatur, quo modo existat, seu non inferatur ipse modus existendi (nisi hic ipse modus sit etiam revelatus) nam evidens est hic discursus: *Quidquid DEUS revelat, est evidenter verum: sed evidenter revelat, e.g. Incarnationem: ergo est evidenter vera.* Sic etiam mathematices ignaro est evidens veritas, deducta evidenter ex propositionibus Euclidis, si ipsi est evidenter certum, e.g. ex testimonio omnium mathematicorum, quòd illæ propositiones sint evidenter veræ; licet enim non capiat ipsam demonstrationem, ut ajunt, quoad quomodo est, capit tamen eam sufficienter, quoad an est: sic etiam multos effectus evidenter scimus, licet, à qua causa proveniant, nesciamus.

Quartò. Falsum est, quòd idem medium, seu idem medius terminus, non possit probare conclusiones faciles, & difficiles; nam potest idem esse connexum utrisque, ut revera est testimonium DEI. Quintò. S. Thomas, quando 2. 2. q. 5. a. 2. in corp. dicit, aliquid prædictum per prophetiam, vel prædictionem DEI evidenter, tamen non fore evidens, loquitur de evidentia rei immediate in se; nam ait: *Licet illud futurum, quod prædicitur, in se evidens non esset;* si enim negaretur prorsus omnis evidentia, non videretur esse verum hoc assertum, ut colligitur ex discursu modo facto. His notatis

461. Dico 2. Iudicium evidens de ipsa veritate religionis Catholicæ, vel de existentia revelationis Divinæ, non est necessarium ad actum fidei, adeoque non debet hunc præcedere: sed sufficit iudicium evidens de credibilitate, & credentitate. ita omnes Theologi, qui negant, esse immediate evidens, DEUM revelasse mysteria nostræ fidei, qui sunt plurimi cum D. Thoma, & Eximio (qui disp. 3. de fide sec. 8. n. 5.

omnino ait, sententiam nostram esse de fide certam) ac aliis, citatis à Gormaz de virt. Theolog. n. 707. & 708. Probatum conclusio 1. Fideles, non tantum rudes, aut minus docti, sed omnes, qui credunt propter revelationem, mediatè ad se perlaram, (qui sunt omnes fideles nunc existentes, & ferme omnes etiam priores) non habuerunt, aut habent, evidentiam ipsius revelationis, sed solum credibilitatis, & credentitatis de ea: & tamen verè crediderunt, & adhuc verè credunt: ergo evidentia, seu iudicium evidens de veritate religionis, non est necessarium ad fidem. ant. quoad 1. p. probabitur *conclusione* 3. quoad 2. p. autem est innegabile; quia etiam isti fideles, fuerunt, vel sunt verè tales, atque elicerunt, vel eliciunt, actus supernaturalis fidei, necessarios ad salutem; alias nullus ex iis venisset, vel veniret in cœlum: quod dici minimè potest: ergo.

462. Prob. concl. 2. Evidentia vera, seu metaphysica, necessitat intellectum ad assensum, & excludit omne dubium, etiam indeliberatum: sed exclusio dubii, etiam indeliberati, non requiritur ad applicationem testimonii Divini: ergo. ma. nisi fiat questio de nomine, debet admitti. min. constat ab experientia; nam fideles sæpe patiuntur inviti dubia indeliberata circa fidem. Confir. 1. Actus fidei est liber: atqui non esset liber, si necessariò præexigeretur evidentia de testimonio Divino; nam tunc non posset voluntas esse parata ad credendum, etiam si non adesset evidentia: ratione cuius præparationis tamen est liber actus fidei cum evidentia in attestante: ergo. Confir. 2. Philosophi antiqui absque dubio agnoverunt, DEUM non posse falsum dicere: adeoque utique credidissent, si ipsis evidens fuisset, quod DEUS mysteria nostræ fidei locutus fuisset: quia tamen noluerunt credere, non habitâ prius evidentiam, nec contenti fuere evidenti credibilitate, & credentitate, fuerunt culpabiles: ergo non requiritur ad fidem ea evidentia; alias fuissent isti philosophi legitimè excusati.

463. Dico 3. Fideles ordinariè non habent evidentiam de veritate religionis Catholicæ: sed tantum habent evidentiam de credibilitate, & credentitate ejusdem. ita Theologi pro superiore conclusione citati. Loquimur autem de evidentia, non tantum qualicunque latè sumpta, seu aliquo modo morali, compossibili cum aliqua imprudenti saltem formidine (qualem admittit Suarez *suprà loc. cit. n. 461.*) sed restrictè tali, excludente omne dubium. Prob. 1. Experientia constat, eam evidentiam non dari, ut patet cuique rusticos examinanti: ergo. Quamvis autem sapientiores habeant majorem quandam certitudinem de rebus fidei, vel revelatione, quam rudes rustici, ea tamen non transcendit fidem humanam: & ad summum pervenire potest ad aliquem gradum evidentiam moralem. Rursus experimur, frequenter dari dubia indeliberata, quæ non stant cum evidentia; nec enim

possum à dæmone tentari, ut dubitem, an totum sit majus sua parte, vel an præsentè sole sit dies &c. Confirmatur argumento negativo. Hæc evidentia nulla ratione probari potest; nam in primis evidentia supernaturalis gratis adstruitur: naturalis intrinsecè connexa cum supernaturalibus mysteriis dari non potest: extrinsecè autem tantum inferens ea mysteria etiam non datur; quia intellectus non necessitatur: ergo.

ARTICULUS II.

Solvuntur Objectiones contra primam Conclusionem.

464. **O**B. 1. Actus Divinæ fidei debet necessariò esse obsecurus; atqui, si præcedat evidentia in attestante, non est amplius obsecurus: ergo. prob. ma. 2. Petri 1. v. 19. comparatur fides *lucerna lucenti in caliginoso loco.* item S. Augustinus *tract. 40. in Joannem* ait: *Quid est enim fides, nisi credere, quod non vides?* & S. Gregorius *homil. 26. in Evangelia post medium*, adducens illud S. Pauli ad Hebr. 11. v. 1. *Est autem fides sperandarum substantiarum rerum, argumentum non apparentium:* ait: *Fides illarum rerum argumentum est, quæ apparere non possunt: quæ etenim apparent, jam fides non habent, sed agnitionem.* & post pauca addit de S. Thoma Apostolo: *Aliud vidit, aliud credidit: à mortali quippe homine Divinitas videri non potuit.* Rursus S. Thomas q. 14. de veritate, quæ est de fide, art. 3. ad 6. ait: *Veritas prima non est objectum proprium fidei, nisi sub hac ratione, prout est non apparens.* ergo. Confir. Licet objectum materiale fidei possit esse clarum, tamen objectum formale debet esse obsecrum: atqui juxta nos etiam hoc esset clarum; quia ipsa revelatio Divina esset clara: ergo. Resp. dist. ma. Actus Divinæ fidei debet necessariò esse omnimodè obsecrum, seu excludere omnem claritatem. neg. ma. debet excludere tantum aliquam claritatem, nempe visionis beatificæ. conc. ma. & dist. sic mi. neg. conf.

465. Actus fidei non debet omnem claritatem excludere; nam in primis clarior est, quam ignorantia, & cognitio erronea; illa enim nihil, hæc rem aliter, quam sit, & consequenter deterius repræsentat: 2. Est clarior, quam tantum opinio; quia motiva credibilitatis clarius, & certius manifestant, dari revelationem, quam ulla opinio suum objectum; unde fides nititur motivo clarius proposito. Ut nihil dicam, quod fides insuper omne dubium excludat, & alios actus, etiam claros, certitudine plurimum excedat. Si autem actus fidei comparatur cum cognitione metaphysicè evidenti, habet se aliquo modo ut excedens, & excessum; nam cognitio illa requirit objectum formale intuitivè, vel abstractivè visum quoad quid est, vel saltem intuitivè visum con-

connexionem ejus cum alio: quod fides non requirit. At verò fides manifestat explicitè, & certitudine maxima, veritates sublimissimas, quas nulla cognitio naturalis attingere potest.

Tandem, si actus fidei comparatur cum visione beatifica, tunc simpliciter ab ista exciditur; nam visio hæc intuitivè videt DEUM, ut est in se ipso, & manifestat explicitè omnia, quæ per fidem manifestantur, & adhuc plura, attingendo ea, non tantum, quoad an sunt, sed etiam, quoad quid, & quomodo sunt: & quidem ea attingendo absque adminiculo revelationis creatæ, sicut scilicet charitas attingit purè DEUM (unde, licet actus charitatis sit nobilior actu fidei, non tamen est certum, an sit nobilior visione beatifica) hic autem excessus visionis supra fidem est major, quam excessus fidei supra cognitiones etiam probabiles. Ex quo sequitur, quòd, omnibus consideratis, fides respectu visionis dicatur simpliciter obscura: & hinc à S. Petro vocatur lucerna, quæ oriente die exstinguitur: atque etiam ideo fides tantum durat, usque dum visio veniat, sive, ut ibidem S. Petrus dicit: *Donec dies elucescat, & lucifer oriatur.* Quare à primo ad ultimum, fides tantum excludit claritatem visionis beatificæ, cui opponitur: non verò claritatem tantum evidentie in attestante: ex quo patet etiam responsio ad probationem *ex epist. S. Petri* adductam.

466. Quod verò spectat ad S. Augustinum, hic tantum vult, quòd non videatur testimonium DEI in se, seu per visionem intuitivam: non verò negat, compossibilem esse cum fide aliquam visionem, etiam tantum abstractivam, e. g. qua DEUS evidenter videatur in creaturis, per quas demonstratur. Idem respondendum est ad S. Gregorium, qui, dum ait, non potuisse ab homine videri ipsam Divinitatem, utique loquitur de visione intuitiva, seu beatifica: adeoque tantum vult, non debere objectum fidei apparere in visione beatifica. Pariter Angelicus etiam solum vult, non debere objectum fidei apparere in visione beatifica. Alii respondent, nec malè, SS. Patres loqui de actibus fidei communiter elici solitis, quos utique non præcedit evidentia in attestante.

Cæterum, si isti textus SS. Patrum deberent prorsus rigorosè ad litteram accipi, tunc planè nimium probarent, nempe, quòd neque evidens possit esse objectum materiale fidei; cum tamen evidens sit ex naturali ratione existentia DEI, saltem quoad an est, quamvis non quoad quomodo est. Equidem aliqui auctores negant, existentiam DEI credi, dicuntque, assensum de ista esse tantum præambulum necessarium ad fidem: sed planè Apostolus dicit *ad Hebr. 11. v. 6. Credere enim oportet accedentem ad DEUM; quia est:* hoc est, ejus existentiam, seu quoad an est. Dein est apertissimè evidens, quòd homines moriantur: & tamen hoc credimus; quia S. Paulus dicit *ad Hebr. 9.*

v. 27. Statutum est hominibus semel mori: nec assensus iste de morte hominum est præambulum necessarium ad alios actus fidei; unde SS. Patrum dicta jam debent aliquo modo exponi: & nos convenienter ea exponimus, per superius datam explicationem. Ad confir. dist. ma. objectum formale debet esse obscurum, obscuritate excludente claritatem visionis beatificæ conc. ma. alia obscuritate. neg. ma. & dist. sic mi. neg. conf.

467. Ob. 2. Juxta nos cognitio præcedens, qua judicamus, dari revelationem DEI, esset actus fidei: hoc est falsum; alias conclusio Theologica esset actus fidei: ergo. Resp. neg. ma. quia revelatio est tantum objectum materiale, non autem formale illius actus: consequenter is actus non esset actus fidei. Nota tamen ulterius, locutionem alicujus posse ab actu tripliciter respici. 1. ut purus effectus suæ causæ, e. g. audio Joannem loquentem, atque ex locutione infero, eum vivere: & hic actus non est actus fidei, sed scientiæ; nam hoc etiam inferrem, si Joannes mendacissimus esset. 2. ut doctrina: sic aliquando audit discipulus magistrum explicantem, non attendens ad ejus auctoritatem, sed tantum ad pondus rationum, quas affert, & ab his, & non ab illa, persuadetur: & iterum non est actus fidei, sed conclusionis scientificæ, vel probabilis, pro varietate rationum. 3. ut testimonium, quando scilicet locutioni illi assentior, propter auctoritatem dicentis: & hic actus est actus fidei. Jam verò cognitio illa præcedens non isto ultimo, imò nec alio modo, niteretur revelatione, tanquam motivo: ergo non esset actus fidei. An autem in eodem actu possint convenire motivum formale fidei, & scientiæ, ita, ut idem actus nitatur utroque, alia est quæstio, quæ huc non spectat: si id fieri nequit, debet non ratione claritatis, sed ex alio capite repugnare.

468. Ob. 3. Stante evidentia in attestante assensus non esset liber: ergo non esset actus fidei: ant. prob. intellectus rapitur ab evidentia: ergo. Confir. Juxta nos non esset ratio, quare fides non posset dari in Christo, & Beatis: hoc est contra communissimam Theologorum: ergo. Resp. dist. ant. actus fidei non esset liber immediate in se ipso, & intrinsecè. conc. ant. non esset liber in pia affectione voluntatis, & extrinsecè. neg. ant. & conf. Actus fidei, cum sit actus potentiæ necessariæ, seu intellectus, non potest esse liber in se ipso, sed tantum in præcedente actu, seu imperio voluntatis, quod vocatur pia affectio.

At stante evidentia in attestante, voluntas adhuc est libera, non quidem simpliciter ad imperandum, vel impediendum omnem assensum (nam evidentia saltem necessitat ad aliquem actum conclusionis Theologicæ) sed est libera, ad imperandum assensum, non propter evidentiam, sed propter solum testimonium DEI, ita, ut voluntas parata sit credere, etsi non haberet evidentiam, sed tantum evidentem credibilitatem.

tem. verbo: voluntas est libera ad hunc actum: *Volo credere propter hanc revelationem Divinam, mihi hic, & nunc, evidenter propositam, ita tamen, ut etiam crederem, etsi non esset evidenter proposita*; posset enim voluntas alium actum elicere, scilicet: *Volo credere propter hanc revelationem evidenter propositam: nollem tamen credere, si mihi non esset evidenter proposita*: qui esset actus infidelitatis.

469. Ubi ulterius nota, quod, etsi evidentia rapiat statim intellectum ad aliquem assensum, ita, ut prævertatur imperium voluntatis: non tamen rapiat ad plures; quia non debent semper cumulari assensus præstiti veritati, etiam evidenti: quare, etsi fortè primus assensus non foret actus fidei liber; eoquod intellectus jam prævenisset voluntatem: tamen possunt actus subsequentes, esse actus fidei liberi; hos enim pro libitu voluntas potest elicere, vel non; & in iis esse parata ad assensum etiam sine evidentia, & ad captivandum intellectum.

Quidam respondent, in casu evidentie tamen posse elici actum, qui testimonio Divino nitatur, eique, licet necessario, assentiatur, adeoque tamen sit actus aliquis fidei: verum non videtur in hoc sensu agitari questio; nam evidens est, quod in hoc casu possit talis assensus elici: imò juxta communem debet: sed questio est, an possit elici actus fidei liber, & meritorius, qualem elici posse defendimus, & probavimus. In illa etiam prius memorata præparatione animi ad volendum credere, etsi non adesset evidentia in attestante, stat requisita captivatio intellectus in obsequium fidei; hinc, quia demones non ita parati sunt, sed necessario assentiuntur mysteriis, & libenter averterent se à rationibus evidentibus, si possent, eorum fides laudabilitatem non habet. Ad confir. neg. ma. nam fides est assensus præstitus DEO loquenti, non viso: hic autem stare non potest cum visione, quam habent Christus, & Beati.

470. Ob. 4. Scientia, & fides, non possunt esse simul de eodem objecto, in eodem intellectu: ergo neque fides de revelatione, & scientia, seu evidentia de eadem. Resp. dist. ant. non possunt, esse simul scientia, & fides humana. om. ant. scientia, & fides Divina. neg. ant. & conf. Certè est nobis evidens ab experientia, quod homines moriantur: & tamen idem simul credimus ob Sacram Scripturam. Si fides humana non possit stare cum scientia, ratio esse debet, quod fides humana videatur superari à motivis scientificis, consequenter non esse necessaria, aut utilis in præsentia istorum: quæ tamen ratio, an sit efficax, viderint alii; valde multi enim, & quidem, ut videtur, communius, id negant.

At verò fides Divina neutiquam superatur à scientia; nam illa habet majorem certitudinem, & simul supernaturalitatem; licet scientia habeat majorem claritatem: & consequenter non sit omnino inutilis. Ulterius, cum apprehensio evidens ad assen-

sum necessitet, fides Divina stante ea apprehensione, actum scientificum excludere non potest. Nec dicas, scientiam, & opinionem simul stare non posse; respondetur enim, si opinio dicat tantum formidinem radicalem, stare posse: sin autem dicat formalem, non posse; quia hæc cum scientia impossibilis est: at sic paritas non est, inter hunc, & illud casum, ut consideranti facile patet. Dico autem, hæc tantum simul stare posse in eodem intellectu: an autem etiam stare simul possint in eodem actu, sive ita, ut idem indivisibilis actus eliciatur, tum ex motivo scientiæ, tum ex motivo fidei, est alia questio, quæ huc non facit.

ARTICULUS III.

Solvuntur Objectiones contra reliquas conclusiones.

471. Ob. 1. contra 2. conclusionem. Si non est evidens veritas nostræ religionis, tunc tantum datur notitia probabilis revelationis: sed cum hac non potest elici actus fidei, ut clarè colligitur ex damnatione propositionis 21. ab Innocentio XI. proscriptæ, quæ sic habet: *Assensus fidei supernaturalis, & utilis ad salutem, stat cum notitia solum probabilis revelationis, imò cum formidine, quæ quis formidet, ne non sit locutus DEUS*: ergo debet veritas nostræ religionis esse evidens. Resp. neg. ma. datur enim notitia moraliter certa, non relinquens dubium prudens in oppositum: quod non excludit sola probabilitas; motiva enim credibilitatis, etsi non reddant fidem nostram immediate in se evidentem, tamen eam reddunt moraliter certam: & esset valde imprudens, qui, iis perceptis, de veritate nostræ religionis dubitaret; unde est falsum, quod DEUS nos obliget ad religionem tantum probabilem, aut dubiam; obligat enim ad moraliter certam, quanquam non omnino evidentem, quæ excludat, omne etiam imprudens dubium.

472. Ob. 2. Ecclesia vera, seu vera religio debet posse ab omnibus inveniri: atqui non potest inveniri, nisi sit evidens: ergo. Confirm. Si non est evidens nostra religio, non est indubitabile, DEUM eam esse locutum: sed debet cuique fideli hoc esse indubitabile: ergo. Resp. neg. mi. Modò religio sit evidenter credibilis, & credenda, omnes eam invenire possunt; quia aliunde sciunt, se debere prudenter agere, & consequenter credere, quod evidenter est credibile. Ad confir. dist. mi. debet id esse indubitabile per ipsum actum fidei, seu ita, ut actus fidei excludat omne dubium. conc. mi. debet esse indubitabile antecedenter ad actum fidei, ita, ut motiva prævia excludant omne dubium. subdist. debet esse indubitabile prudenter. conc. mi. etiam indubitabile imprudenter. neg. mi. & confeg.

473. Ob. 3. Si non esset necessaria ea

evi-

evidentia, ideo non esset necessaria; quia non staret cum ea captivitas intellectus, requisita ad fidem: sed hæc stat cum illa: ergo, prob. mi. ea captivitas stat cum evidentia de credibilitate: ergo etiam stat cum evidentia de veritate. Confirm. 1. Stante evidentia credibilitatis non possumus, nisi imprudenter dissentiri: sed hæc captivitas intellectus non est valde laudabilis: ergo etiam nos debemus aliam assignare: hanc autem assignare quoque poterunt adversarii: ergo. Confirm. 2. Potest stare cum evidentia dubium, vel etiam negatio objecti: ergo potest stare sufficiens captivitas intellectus. ant. prob. ex illo *Psalm. 13. v. 1. Dixit insipiens in corde suo: non est DEUS*: cum tamen evidens sit, dari DEUM.

Resp. dist. ma. ideo non esset necessaria ea evidentia; quia cum illa non staret captivitas intellectus, si illa evidentia necessario requireretur ante actum fidei. conc. ma. quia non staret captivitas intellectus cum ea evidentia, si hæc tantum daretur, non autem necessario exigeretur. neg. ma. & dist. sic mi. neg. conf. Etiam juxta nos stat cum evidentia in attestante captivitas intellectus necessaria, si ea non petatur ut necessaria; quia tunc potest stare illa præparatio animi, de qua *n. 462. & 468*. At si evidentia petatur ut necessaria, non stat captivitas requisita ex ratione opposita.

Ad prob. conc. ant. neg. conf. Non stat cum evidentia credibilitatis, nec necessaria est captivitas intellectus, ad formandum iudicium prævium de credibilitate; quia evidentia necessitat ad assensum credibilitatis: & esset ridicula captivatio in ordine ad veritatem illam, cujus evidentia necessario prærequiritur; alias cur non dicimur captivare intellectum in assensu primorum principiorum? At verò necessaria est captivitas intellectus, in ordine ad actum fidei; cujus motivum intrinsecum, & immediatum, juxta nos non est evidens, licet sit evidens motivum obligationis; sæpissimè enim est evidens obligatio, & tamen liberimi sumus ad illam implendam, seu ad captivandam voluntatem, aut intellectum, in obsequium illius præcepti: & sic res etiam se habet in præcepto fidei. Unde in casu evidenti credibilitatis stat adhuc captivitas intellectus, in ordine ad actum fidei, quamvis non stet, nec necessaria sit, in ordine ad actum prævium, seu assensum credibilitatis.

474. Ad 1. confir. neg. mi. Utique laudabile est, & sæpe etiam aliquid generosum, & magnum, servare præcepta Divina, quæ tamen non possumus, nisi imprudenter transgredi. Eodem modo autem se habet præceptum captivandi intellectum in obsequium fidei. Item, sicut non potest quis coram tyranno, nisi imprudenter, negare fidem, & tamen est valde laudabile, eam non negare, sed magnanimiter confiteri: ita, etsi quis, posita evidentia de credibilitate mysterii, non possit, nisi imprudenter, intellectum non captivare, tamen est valde lau-

dabile, eum captivare, & credere, e. g. mysterium, apparens intellectui valde difficile.

Ad 2. confir. neg. ant. hæc enim est juxta communem vis evidentia, ut necessitet intellectum, saltem ad aliquem assensum, absque omni formidine, vel dubio, dum præsens in intellectu datur apprehensio evidens, id quod semper deberet esse juxta adversarios, in ordine ad actum fidei; alias enim revelatio non esset sufficienter applicata. Quod autem fortè quis possit iterum oblivisci motivorum evidentium, & stante ea oblivione dein dubitare, vel etiam negare objectum, de quo olim habuit demonstrationem, non refert: nec opus est examinare. Quod ad textum psalmistæ attinet, certum est, neminem posse inculpabiliter negare DEUM: nec id posse, stante ejus evidenti notitia.

An autem aliquis culpabiliter possit oblivisci evidentia de existentia DEI, & aliquando eam negare, est alia questio, spectans ad tractatum de actibus humanis, ubi de hac re pluribus actum; unde non malè de hoc textu Gormaz ait, quod solum indicet, impium, seu insipientem, tantum conari, sibi persuadere, quod non sit DEUS, quanquam non possit: si autem deberet textus explicari, quod impius verè cogitet, non esse DEUM (quod tamen difficulter probabitur) deberet dici, eum iterum fuisse oblitum evidentia, dum præsertim studiosè avertit animum, ab argumentis DEUM demonstrantibus, & convertit ad argumenta, ejus providentiam, & existentiam impugnantia.

475. Ob. 4. Si non esset evidens, quod DEUS non posset fallere, nec falli, non possemus credere: ergo neque possumus credere, si non sit evidens, quod sit locutus DEUS; est enim par ratio. Confirm. Si non esset evidens, DEUM existere, rursus non possemus credere: ergo neque possumus credere, si non sit evidens, eum loqui. Resp. neg. ant. Licet id non foret evidens, modò esset evidenter credibile, & credendum, jam possemus credere: & certè difficulter probari potest, quemvis rusticum habere evidentiam de eo, quod DEUS non possit mentiri; cum olim etiam Theologi aliqui dixerint, DEUM posse de absoluta potentia mentiri.

Ad confir. dist. ant. si non esset evidens DEUM existere, nec id aliunde esset evidenter credibile, non possemus credere, conc. ant. si, id esset aliunde evidenter credibile. neg. ant. & conf. Videri quidem potest, quod non facile accadat, ut independentè ab evidenti notitia DEI, quæ ex argumentis moralibus obvia est, tamen reddatur sufficienter credibile, DEUM esse locutum; cum evidens notitia de existentia DEI videatur semper præcedere: attamen etiam non ita facile est probare, quemlibet rusticum, vel hebetem hominem, habere, non tantum morale certitudinem, sed evidentiam revera strictè talem de existentia DEI.

Quidquid autem dicatur, non est contra nos. Si dicatur, non ab omnibus haberi evidentiam strictè dictam de existentia DEI dice-

dicemus, in aliis sufficere, si per fidem credant existentiam illam, & antecedenter ad fidem habeant evidentem credibilitatem, & credentiam de ipsa existentia DEI. Si autem dicatur, prærequiri semper evidentiam de existentia DEI, dicemus, sine hac non posse sufficienter applicari testimonium DEI; hæc enim ratio tunc dari debet, ad probandam illius evidentie necessitatem. Nec dicas, juxta hanc sententiam actum fidei de existentia DEI fore specie diversum ab actibus aliis fidei; cum prærequirat evidentiam de ipsa: Resp. enim, hunc actum tantum extrinsecè præsupponere eam evidentiam, intrinsecè autem eam non attingere: & idem facere omnes alios actus fidei, qui omnes præsupponunt parem notitiam de existentia DEI, ut consideranti patet: consequenter nullam differentiam specificam dari.

476. Ob. 5. contra 3. conclusionem. Scriptura, & SS. Patres, vocant Ecclesiam montem, impletem totam terram: civitatem supra montem positam, ut ab omnibus videatur &c. ergo judicant, esse evidentem ejus veritatem. Confir. Iidem SS. Patres videbantur sibi demonstrasse Ecclesiam: ergo debet dici demonstrata. Resp. neg. conseq. Modò sit evidenter credibilis, facile videtur ab omnibus illa Ecclesia, quam debemus ingredi. Ad confir. dist. ant. SS. Patres videbantur sibi demonstrasse Ecclesiam evidenter credibilem, & credendam. conc. ant. evidenter veram. subdist. evidentiam consequentis. neg. ant. evidentiam consequentiam. conc. ant. & neg. conf. In primis SS. Patres sæpe dicunt, homines peccaturos, nisi sequantur hanc Ecclesiam: ergo tantum volunt, eam esse evidenter credendam; alias enim deberent homines, eam necessario sequi, seu necessario credere; quia necessitaretur intellectus ad assensum evidentem.

Secundò sæpe SS. Patres arguebant contra illos, qui absolute adittebant miracula, vel Scripturas, aut alia, quæ tamen ipsa non sunt evidenter vera: sed antecedenter ad fidem sunt tantum evidenter credibilia: iis autem suppositis SS. Patres evidenter deducebant veritatem religionis nostræ, sed evidentiam tantum consequentiam, non consequentis. Unde, quando SS. Patres dicunt, Ecclesiam etiam clausis oculis posse inveniri: esse rem claram, & apertam, quænam fides sit sequenda: non esse dubitandum, quænam sit amplectenda: tantum insanos, & stultos contradicere: Ecclesiam esse plenam fulgore: quando etiam Ecclesie applicant illud Sap. 6. v. 13. *Clara est, & quam nunquam marcescit sapientia, & facile videtur ab his, qui diligunt eam; & invenitur ab his, qui querunt illam*: omnia explicari debent de evidentia credibilitatis, & credentiam; nam etiam clausis oculis potest Ecclesia inveniri, si volumus prudenter agere: clarum, & indubium est, nos debere sequi Ecclesiam, quam prudenter sequi possumus: & stultorum est, agere impruden-

ter: facile etiam invenitur Ecclesia a prudenter querentibus: ejusque signorum fulgor omnem orbem illustrat.

477. Ob. 6. Hominibus valde piis est evidens veritas religionis: ergo etiam aliis esset evidens, si diligenter, & pie motiva perpenderent. Confir. Potest esse, quòd etiam aliis sit evidens, sed ipsi evidentiam non advertant: ergo nulla est ratio adducta n. 463. Resp. dist. ant. Hominibus valde piis est evidens veritas religionis, si habeant applicationem extraordinariam testimonii Divini. conc. ant. si tantum habeant applicationem ordinariam. neg. ant. & conf. Hoc tamen addo, quòd, sicut aliquando passione, e.g. metu, potest excludi omne dubium, etiam imprudens; quia non finitur homo attendere ad motiva contraria: ita etiam idem dubium ex eadem ratione possit excludi vehementi propensione in DEUM: consequenter potest contingere, ut etiam antecedenter ad fidem (nam per actum fidei certum est, debere excludi omne dubium, etiam imprudens deliberatum) excludatur, in homine præsertim valde pio, omne prorsus dubium, etiam imprudens: verum hoc non provenit, ex evidentia, & exigentia, aut merito motivi, sed ex affectu voluntatis, qui non venit ad rem.

Ad confir. neg. ant. Evidentia vera non potest latere, nec stare cum obscuritate: certè, cum viri sanctissimi, & doctissimi fateantur, se evidentiam in se non agnoscere, non est credibile, quòd ea detur. Contra potest quis facilius decipi, & putare, rem esse evidentem, dum talis non est: & hoc contingit adversariis, putantibus, se evidentiam habere, dum non habent: qui insuper, dum exigunt hanc evidentiam, tantum necessariam, debent necessario revocare practicè, quòd docent speculative; alias non haberent debitam animi præparationem, de qua n. 463. & 468. consequenter neque possent elicere actum fidei.

478. Ob. 7. Evidens est, nos vel nullo modo decipi circa religionem, vel à DEO decipi, juxta famosum illud dictum Richardi à S. Victore l. 1. de Trinit. c. 2. *Domine, si error est, à te ipso decepti sumus*: sed evidens est, nos non decipi à DEO: ergo. Confir. Judæi habuerunt evidentiam de veritate suæ religionis ob facta vera miracula: ergo etiam eandem habent Christiani, qui habent miracula paria. Resp. neg. mai. id enim non est evidens, sed tantum est evidenter credibile, antecedenter ad actum fidei; quia scilicet nulla est ratio prudenter dubitandi de veritate miraculorum &c. postea autem per ipsum actum fidei est cuique fidelis, non quidem evidens, sed tamen certum, se nullo modo decipi. Ad confir. nego, quòd omnes Judæi habuerint evidentiam; nam multi fuere increduli, ex iis præsertim, qui miracula ipsi non viderunt, sed tantum audierunt: sicut multi etiam viderunt miracula Christi, & non crediderunt. Cæterum, etsi aliqui habuissent evidentiam in attestante, nobis id non adversaretur; quia

tantum negamus, evidentiam haberi universaliter.

479. Ob. 8. Evidens est, eam religionem esse veram, quæ pro se habet veras prophetias: talis est nostra: ergo. Confir. Evidens est rursus, eam religionem esse veram, quæ propagata est per vera miracula: talis iterum est nostra: ergo. Resp. dist. ma. si sit evidens, illas prophetias esse impletas, & quidem auctore DEO. conc. ma. si hoc non sit evidens, sed solum evidenter credibile, neg. ma. & dist. sic mi. neg. conf. Cum multi Judæi negent, eas esse rite impletas, imò (licet imprudenter) trahant in alios sensus, non est evidens, eas esse impletas, præsertim auctore DEO. Ad confir. dist. ma. si sit evidens, ea esse miracula vera, & pro nostra religione facta. conc. ma. si hoc non sit evidens, neg. ma. & dist. sic mi. neg. conf. Judæi dicebant, esse opera dæmonum, vel tantum ficticia &c. hæretici etiam dicunt, Catholicos miracula tantum fingere: in quo quidem imprudenter, non tamen evidenter falsum loquuntur.

480. Dices 1. Evidens est, quod DEUS non possit permittere, ut dæmon toti orbi illudat falsis miraculis: ergo evidens est, nostra miracula facta esse auctore DEO. Resp. inprimis neg. suppositum; non enim toti orbi illuderetur; quia plurimi, hoc est, omnes non Christiani, nondum credunt, nostra miracula esse vera: si autem per totum orbem intelligis orbem Catholicum, neg. ant. quia non est evidens, quod DEUS non habeat justum titulum permittendi, ut dæmon decipiat homines suis præstigiis, ita, ut putent, miracula vera esse facta pro sua religione, quæ tamen, vel non sint vera miracula, vel non sint facta pro ipsorum religione: quanquam prudenter suspicari nemo possit, quod DEUS id de facto permittat; quia hæc ipsa miracula, quæ tam constanter referuntur, per omnia tempora, nemo prudenter potest suspicari, tantum esse ficta; aliàs de omnibus ferme rebus suspicari poterimus, eas esse ficticias.

481. Dices 2. Ex hoc saltem est evidens, nostram religionem solum esse evidenter credibilem: sed est etiam evidens, quod DEUS non possit permittere, ut illa religio, quæ sola est evidenter credibilis, sit falsa: ergo est evidens, nostram esse veram. Resp. iterum neg. mi. quia non est evidens, quod DEUS non habeat justum titulum id permittendi: sicut de facto habet ex peccato originali justum titulum permittendi, ut multi dentur negativè infideles, ut teste Gormaz de virt. Theol. n. 746. docet D. Thomas, & communis Theologorum.

Quod autem peccatum originale non sit titulus permittendi, ut Ecclesia falsa appareat præ omnibus aliis evidenter credibilis, & quod neque detur alius titulus hoc permittendi, inferimus ex his ipsis motivis credibilitatis, saltem tanquam evidenter credibile, licet non tanquam evidenter verum; non enim est prudenter credibile, quod, positis tot signis, DEUS tamen velit

permittere talem errorem. Ex hac autem responsione non velis inferre, quod sic etiam non sit amplius evidens, ullam omnino religionem veram dari in mundo; nam, quod detur aliqua vera religio, probatur non tantum ex signis credibilitatis &c. sed etiam ex consensu omnium omnino mortalium, saltem non extremè barbarorum, aut malorum: quo etiam consensu firma stant prima principia: at consensus hominum non est ita universalis circa religionem Catholicam. vide etiam dicta n. 220. & 257.

482. Ob. 9. Argumenta, quæ probant, religionem nostram esse evidenter credendam, etiam probant, eam esse evidenter veram: ergo absolute est evidenter vera. prob. ant. evidens est, DEUM non posse præcipere, ut credatur religio falsa: ergo, si est evidens, quod nostram debeamus credere evidens etiam est, quod ea sit vera. Resp. neg. ant. Longè aliud est, esse evidenter credibile, & credendum: aliud, esse evidenter verum: illud significat tantum, posse, & debere me, eam rem credere: istud significat, actum, quem circa tale objectum elicio, esse necessario verum: potest autem contingere, ut possim, & debeam (si prudenter agere velim) aliquam rem credere, vel actum aliquem circa eam elicere, qui tamen non sit necessario verus: sic, si vir gravis aliquid dicat, de quo non est suspicio, eum falli, aut fallere, possum, & debeo, prudenter credere: non tamen id est evidenter verum. ad prob. dist. ant. evidens est, DEUM non posse id præcipere per se. conc. ant. per accidens. neg. ant. & conf. quia non est evidens, an hæc obligatio proveniat ex dictamine conscientie veræ, an tantum erroneæ: quanquam sit evidenter credibile, eam provenire ex dictamine conscientie rectæ, siue veræ.

483. Ob. 10. Evidens est, aliquam veram religionem esse in mundo: sed etiam evidens est, omnes religiones præter Catholicam esse falsas: ergo evidens est, hanc esse veram. Resp. Aliqui negant, ant. & dicunt, non esse evidens, quod aliqua religio, quoad totum saltem complexum suorum articulorum, sit vera: at hæc responsio mihi semper vilis est esse difficilis, nec satis congruere cum conceptu, quem habemus de suavi providentia DEI. vide n. 220. & 257. unde neg. mi. non enim est evidens, esse falsum philosophismum, seu, ut alii vocant, Theismum, vel Deismum, qui est illa secta, quæ tantum credit DEUM unum, & alia, quæ lumen naturale purum dictat credenda: nihil autem credit supernaturale. De hac secta non est evidens, sed tantum evidenter credibile, quod sit falsa: & certe saltem naturaliter evidens esse non potest, debere credi aliquid supernaturale; quia cognitio evidens supernaturalium superat vires naturales.

484. Instabis. Evidens est, debere credi aliquid supernaturale: ergo philosophismus est evidenter falsus; quia illa religio est evidenter falsa, quæ negat aliquid evidenter verum.

T

rum,

ram. Resp. dist. ant. evidens est, debere credi aliquid supernaturale, obligatione orta ex conscientia recta. neg. ant. ex conscientia, vel recta, vel erronea. conc. ant. & neg. conf. Rem explico in exemplo. Mala est argumentatio: *Evidens est, debere aliquando aliquem mentiri pro salute proximi servanda: ergo evidens est, religionem Catholicam esse falsam, quæ docet, nunquam licere mentiri*; licet enim antecedens negari non possit; cum facile possit contingere, ut debeat mentiri rusticus, si ex conscientia erronea judicet, se ad id obligatum pro salute proximi; at quia hæc obligatio tantum oritur per accidens, ex conscientia erronea, tamen verum est, quod simpliciter nunquam aliquis obligetur ad mentiendum, scilicet per se, & ex conscientia recta: sicque veritas Catholica manet intacta: imò Catholica fides, quæ docet, per se simpliciter nunquam licitum esse mentiri, docet simul, per accidens in casu conscientie erroneæ debere aliquando aliquem mentiri: quia tamen huic obligationi causam dat error, hinc obligatur aliquis ad aliquid materialiter malum.

485. Jam à pari dico, etiam malam esse argumentationem in objectione adductam; nam philosophismus quidem docet, quod simpliciter, & per se, nihil sit credendum supernaturale, aut supra captum: at non docet, quod nemo unquam in ullis circumstantiis, etiam per accidens concurrentibus, debeat credere, aut saltem conari ad credendum aliquid, quod est supernaturale, vel supra captum rationis: imò potest omitti, quod juxta doctrinam philosophismi debeat credi, vel poni conatus ad credendum, aliquid supernaturale, in iis circumstantiis, in quibus id apparet evidenter credibile, & credendum. At quia non est evidens, an illæ circumstantiæ tendant ad verum, vel falsum: & an illa obligatio sit ex conscientia recta, vel sit tantum ex conscientia erronea (cui scilicet obligationi causam dederit error) etiam non est evidens, an illa fides adhibeatur falso, an vero; unde, sicut juxta doctrinam Catholicam simpliciter rectè agunt, qui nunquam mentiuntur, quando non habent unquam illam conscientiam erroneam, ita juxta philosophismum simpliciter rectè credunt, qui nunquam aliquid supernaturale credunt, quando nunquam ipsis aliquid tale apparet evidenter credibile.

486. Ex quibus ad minimum sequitur, evidens non esse, quod ii, qui nihil unquam audiverunt de motivis credibilitatis nostræ religionis, & conformiter puro philosophismo vivunt (quales nullos dari non est evidens) non habeant veram religionem: est tamen evidenter credibile, quod eam non habeant; quia religio nostra tot signis maximis insignis, debet evidenter præferri alteri, quæ his omnibus est destituta, & probabilius nullibi datur.

Replicabis. Non potest dari obligatio ex conscientia erronea ad aliquid supernatura-

le; cum hoc necessario sit verum. Resp. neg. ill. Etsi aliquid sit verum, si tamen non sit revelatum, non datur obligatio ad id credendum, nisi ex conscientia erronea. Resp. 2. & melius, iterum nego illatum. Licet ex conscientia erronea non possit dari obligatio ad credendum aliquid reverè supernaturale, posset tamen dari obligatio ad conatum credendi aliquid apparenter supernaturale, quod reverè non esset tale: & hæc sola obligatio videtur debere juxta doctrinam philosophismi admitti, in casu conscientie juxta ipsum erroneæ. Sic posset etiam rusticus, in religione Catholica educatus, si audisset v. g. à suo paroco, Spiritum S. assumpsisse naturam columbæ, sicut Verbum assumpsit naturam humanam, ex conscientia erronea obligari, ad conatum credendi eam S. Spiritus incarnationem, licet actum fidei reverè elicere non posset. At juxta philosophismum nunquam datur ex conscientia recta obligatio ad conatum credendi aliquid supernaturale.

ARTICULUS IV.

Quale Judicium Credibilitatis actum fidei præcedere debeat.

487. Communissimè Theologi ante omnem actum fidei requirunt præcedens aliquod dictamen intellectus, seu, ut vocant, judicium credibilitatis, quo homo, hic & nunc, agnoscat, se posse, & sæpe etiam, se debere credere ob testimonium DEI; quo supposito voluntas progrediatur ad elicendam piam affectionem, qua sibi imperet actum fidei. An verò hoc judicium debeat esse formale, seu actus verè compositivus, & affirmativus, vel negativus: an verò sufficiat judicium tantum virtuale, seu æquivalenter tale, sive apprehensio simplex, non qualiscunque, sed iudicativa, & quidem talis, quæ de se fundare possit judicium moraliter certum, de credibilitate religionis, si voluntas tale judicium velit imperare, non ita auctores conveniunt.

488. Equidem hæc controversia generalior est, & instituitur etiam de aliis actibus voluntatis, supponentibus prævium actum intellectus, voluntatem illustrantis: & auctores, qui ad alios actus voluntatis requirunt judicium formale, idem etiam requirunt ad piam affectionem: qui verò id necessarium negant ad alios actus voluntatis, etiam negant, necessarium esse ad piam affectionem. Suarez in 1. 2. tract. 2. de voluntario, & involuntario disp. 6. sec. 5. n. 4. ait, excepto Scoto, reliquos Theologos (quibus ipse assentitur) requirere formale judicium, idemque etiam requirere S. Thomam 1. 2. q. 10. art. 3. in corp. ubi reverè Angelicus actum illum nominat judicium rationis, & semper utitur verbo *judicare*.

At verò Rasselus in norma recti disp. 2. q. 4. art. 1. n. 66. citat præter Scotum etiam

etiam alios, negantes necessitatem iudicii formaliter talis, quibus etiam ipse *n. 69.* accedit, & fusè hac de re agit. Nimis prolixum foret, omnes incidentes has questiones pro dignitate resolvere: videantur ipsi auctores citati, & præsertim Rasklerus, qui *n. 69.* cum Suarez in eo convenit, quod saltem ordinariè iudicium credibilitatis, formaliter tale, eliciatur; quia vix unquam contingit, ut habens apprehensionem simplicem, dicto modo suavisimam, non eo ipso imperet sibi iudicium verè compositivum, atque formale; cum naturâ simus ita comparati, ut, quando objectum moraliter certum nobis apparet, nec periculum erroris apprehenditur, eidem semper, aut saltem plerumque assentiamur. Nos modò abstrahimus ab eo, an iudicium formaliter, an virtualiter tale sit, & de ejus, qualecunque sit, necessaria certitudine quarimus.

489. Dico. 1. Non sufficit iudicium credibilitatis tantum probabile. ita defuncto Theologi omnes post Innocentium XI. qui damnavit hanc propositionem 21. *Assensus fidei supernaturalis, & utilis ad salutem, stat cum notitia solum probabili revelationis, imò cum formidine, qua quis formidet, ne non sit locutus DEUS:* ergo debet dari major notitia, siue iudicium plusquam probabile de eo, quod detur revelatio, aut locutio DEI. Confir. In sententia opposita posset homo iustus credere certitudine fidei, seu elicere actum fidei de eo, quod sit in gratia, absque speciali revelatione: hoc est contra Tridentinum *sess. 6. c. 9.* prob. ma. multis probabilius esse potest, quod non peccaverint mortaliter, vel quod elicerent actum charitatis, qualis ad justificationem sufficit: adeoque, quod contineantur in universali revelatione de eo, quod omnis expers peccati mortalis, vel eliciens talem actum charitatis, sit in gratia: ergo. Et licet, casu quo illa probabilitas non attingeret veritatem, non concurrerent principia supernaturalia ad actum falsum, tamen concurrerent ad actum fidei, casu quo probabilitas veritatem attingeret: quod cum in plurimis fiat, plurimi talem actum fidei elicere possent: quod non congruit cum Tridentino.

490. Dico 2. Sufficit certò iudicium credibilitatis, quod habetur à doctis, ex ritè perpenſis omnibus motivis credibilitatis. ita omnes; nec enim plus aliquid exigi potest: & hoc dicitur *iudicium credibilitatis absolutæ*; quia motiva credibilitatis absolute omnem intellectum non pertinacem convincunt, ut iudicet, quod evidens sit, non posse prudenter censerì, quod DEUS permittere possit, omnem illam apparentiam veritatis pro falsa religione, quæ habetur pro Catholica: imò ut iudicet evidens esse, quod neque possit prudenter dubitari, an non DEUS eam apparentiam permittere possit. Rursus motiva ista evincunt, ut nec prudenter dubitare quis possit, non tantum de hoc, an prudenter hanc religionem credere possit (hoc enim omnino est evi-

dens, & excludit etiam dubium imprudens) sed neque de eo, an detur revelatio; quia prudenter dubitari non potest, quod DEUS verè locutus sit ea, quæ tantis signis sunt confirmata. Etsi autem hoc iudicium credibilitatis absolute, debeat haberi ab Ecclesia; cum ipsa non possit, nec invincibiliter, induci in errorem, vel falsum; eoquod debeat esse columna veritatis: attamen non est necessarium, ut tale iudicium habeat quivis homo privatus, ut mox dicemus.

491. Dico 3. Non est necessarium ad actum fidei iudicium credibilitatis absolute, modò explicatum. ita rursus omnes. Prob. conclusio. Rustici homines, paulò rudiores in rebus sacris, ista omnia non perpendunt, nec ita penetrant, ut ex illis habeant tantam apparentiam credibilitatis, ex merito suorum motivorum, eorumque penetratione, ut omnino semper positivè iudicent, non posse se prudenter dubitare de eo, quod non possit dari tanta apparentia credibilitatis, pro falso, quanta pro vero articulo: imò hoc in particularibus articulis non habent omnes etiam valde alias docti: quin etiam, ut rectè ait Rasklerus *de ultima resolutione fidei. n. 267.* multis id ob ingenii tarditatem foret impossibile: & tamen isti homines eliciunt veros supernaturales actus fidei: ergo hoc iudicium non est necessarium. Hinc rectè Suarez *de fide disp. 4. sec. 5. n. 8.* docet, evidentiam, ut vocatur, credibilitatis, non esse æqualem in omnibus, nec eodem modo postulandam à simplicibus, & à sapientibus: ac addit, simplicibus satis esse, quod videant sapientissimos viros, & multitudinem Christianorum, hanc fidem amplecti, ut indubitatam, & infallibilem: & quod audiant, esse confirmatam multis miraculis, hocque ipsis sit moraliter, & humano modo certum: simulque intelligant, doctrinam talem consensaneam esse rationi.

492. Et sanè multum est, si omnes simplices rustici hæc omnia ab Eximio allata penetrent: certè communiter fundatur eorum iudicium credibilitatis in testimonio parochi, concionatoris, catechiste, parentum, aut fortè aliorum non multorum, & vicinorum (nam multi, saltem donec satis adoleſcant, extra suum pagum vix prodeunt) à quibus audiunt, hos, vel illos articulos, esse à DEO revelatos, & firmissimè credendos. Si eorum instructores sunt diligentes, insuper addunt, unam Catholicam religionem esse infallibilem, & ab assistentia Spiritus S. directam: ad hoc autem probandum, proponunt subinde unum, aut alterum motivum credibilitatis, ex adductis à *n. 227.* e. g. miracula: quando autem in particulari proponunt aliquod mysterium, solum ordinariè dicunt, Ecclesiam ita docere. Hæc autem omnia, cum præsertim fundentur in auctoritate unius parochi, vel paucorum hominum, sæpe non doctorum, certè non sunt argumenta tam potentia, ut doctum etiam persuadere possent, ad iudicium supra-

dictum ferendum: adeoque iudicium illud evidens absolutæ credibilitatis, simplicibus necessarium non est, nisi velis dicere, plurimos nunquam ullum actum fidei elicere.

493. Dico tamen 4. Omnes fideles, etiam rudes, habent iudicium aliquod proximum, seu practicum, moraliter evidens, vel moraliter certum, quo iudicant, se, hic & nunc posse, imò & debere, religioni Catholice unice, & firmissimè, tanquam à DEO revelata, credere. ita rursus omnes. Dixi *moraliter evidens, vel moraliter certum*; quavis hæc duo in actibus naturalibus videantur esse eadem, ut ait Gormaz *de virt. Theol. n. 663*. & soli actus supernaturales, maxime actus fidei, possint esse certi, & non evidentes. Prob. conclusio. Si non sufficit dictamen, vel iudicium tantum probabile, debet sanè esse moraliter evidens, aut certum: sed illud non sufficit: ergo. ma. est clara; quia non datur medium. mi. est probata. *n. 489*.

Hoc autem dictamen quo modo rudes possint habere, sic explicatur. Audiunt ex una parte hi homines parochum, catechistam, concionatorem, vel parentes, aliosque, inter quos versantur, constanter, ac seriò affirmare, ac sæpe inculcare, DEUM religionem nostram (vel articulum aliquem fidei in particulari) revelasse, & exigere ab hominibus fidem firmissimam, ac omnis dubii, seu formidinis deliberatæ exclusivam, ita, ut talis fides omnino sit ad salutem necessaria. Si addatur unum, aut alterum motivum credibilitatis, ex adductis à *n. 227*. utique melius fit, & utique fieri deberet: sed tamen ista motiva reverà existere, iterum tantum habent tales homines ex auctoritate parochi, vel parentum &c.

Ex altera autem parte, talibus hominibus rudibus ordinariè, vel saltem sapissimè, non solet occurrere prudens ratio dubitandi (sic enim probat experientia) ne fortè instructores sui fallere velint, aut fallantur: consequenter excludunt omnem formidinem, & iudicant absque omni dubio, se rectè facere ista credendo, & debere etiam credere: sicut, si parochus, vel parentes, dicant, festum incidere in talem, vel talem diem, si non occurrat ratio ulla prudens dubitandi, planè absque dubio rustici iudicant, se debere eum diem tanquam festum celebrare, &, si id non facerent, se peccaturos.

494. Potest ulterius rudis, suo simplici modo, facere discursum, æquivalentem huic discursui: *Rudes debent in dubiis sequi eos, quos prudenter iudicant esse sapientes: & prudenter istos sequuntur, quamdiu ipsis non occurrat ratio formidandi, ne illi fallant, aut fallantur: sed ego sum rudis in rebus fidei, & necessariis ad salutem: & prudenter iudico, parochum, vel etiam parentes, esse sapientes, & in his rebus rectè instructos, nec habeo ullam rationem dubitandi, quod fors fallant, aut fallantur: ergo debeo, eos sequi, & prudenter eos sequor: sed mihi dicunt, istam religionem esse veram: ergo etiam in hoc puncto prudenter eos sequor, & credo, hanc religionem esse veram*

Quodsi in aliquo casu rudi homini, atque fidem prudenter amplexus esset, incideret ratio dubitandi, tunc inprimis ait Apostolus *1. Corinth. 10. v. 13. Fidelis autem DEUS est, qui non patietur, vos tentari supra id, quod potestis*: dein Theologi communissimè dicunt: *Facienti, quod est in se, DEUS non negat gratiam*. Itaque, si talis homo fecerit, quod est in se, DEUS ipsi non deerit, ut dubio suo liberetur. Ut autem faciat, quod est in se, debet inprimis servare legem naturalem: DEUM colere, & amare: etiam orare: doctos viros consulere &c. quæ, si fecerit. DEUS ipsi non deerit; hinc

495. Dico 5. Si rudes non habeant aliunde fundamentum, ad eliciendum iudicium credibilitatis sufficiens, tunc DEUS supplet defectum per species, seu illustrationes suas. ita Suarez *disp. 4. de fide sec. 5. n. 9. & seq. Gormaz. de virt. Theol. n. 468. & 605*. Cardenas, Rafsler, & alii ab his citati. Explicandum hæc magis, quod jam dictum *n. 165*. scilicet, non omnem illustrationem Divinam esse locutionem DEI. Ratio est primò; quia ad omnem actum supernaturalem prærequiritur illustratio Divina, adeoque etiam præviè ad piam affectionem: sed ista illustratio non potest esse locutio DEI: ergo non omnis illustratio est locutio DEI.

Prob. mi. Si illustratio præviè ad piam affectionem esset locutio DEI, adeoque se haberet ut quod (nam omnis locutio prudens se ipsam exhibet tanquam objectum formale, ob quod credatur) tunc iudicium, ad quod illa illustratio concurrat, & quo e. g. catechumenus prima vice supernaturaliter iudicat, se honestè imperare actum fidei, foret actus fidei Theologicæ; quia niteretur locutione Divina: hoc autem est impossibile; quia non datur actus fidei anteprius actum fidei: ergo. Et quamvis fortè posset responderi, non debere piam affectionem præcedere iudicium formaliter tale, (quod videretur requiri ad strictè dictam locutionem, quæ debet esse propositio, seu secunda mentis operatio) sed tantum apprehensionem, ut omisimus supra *n. 487. & 488*. tamen etiam ipsi auctores, qui istud defendunt, dicunt, id rarissimè fieri, ex rationibus ibidem adductis: ergo saltem sæpius, vel ordinariè eliceretur actus fidei ante piam affectionem: quod ipsum non potest admitti.

Secundò. Illa sola illustratio Divina est strictè dicta locutio DEI (nam in sensu latiori potest quælibet ita vocari) quæ est manifestatio conceptus Divini, & quidem talis, ut manifestet rem in conceptu Divino, seu significet rem ut substantem conceptui Divino, prout docent Logici, agentes designis: atqui non omnis illustratio Divina est talis; nam per multas intelligimus res, non ut substantes conceptui Divino, nec in conceptu Divino, sed prorsus præscindimus à conceptu Divino, & res cognoscimus in aliis motivis, e. g. credibilitatem religionis Catholice in miraculis, in Sacra Scriptura, in auctoritate SS. Patrum: ergo. vide Gormaz *de virt. Theol. n. 480*.

496. Tertiò. Illustratio Divina, quæ sit locutio DEI, debet, vel exercitè, vel reflexè, se ipsam proponere ut revelationem: seu intellectum ita illustrare, ut hic non tantum agnoscat illam rem, circa quam datur illustratio, sed etiam, ut agnoscat, eam illustrationem esse locutionem DEI: atque ita, ut ab hac, tanquam à testimonio Divinæ auctoritatis, moveatur ad assensum; quo casu dicitur esse illustratio se habens ut quod, seu ut objectum, & motivum: non verò tantum ut quo, seu ut applicatio motivi: at plurimæ illustrationes Divinæ non ita se habent ut quod, nec ullo modo se discernibiliter proponunt, tanquam revelationes Divinas: sed tantum proponunt alia motiva, ut diximus, & experientia saltem eatenus probat, quatenus sapientissime tantum de aliis motivis bene agendi cogitamus: non verò de eo, quod hic, & nunc, illustratio intellectus sit locutio DEI.

Nec dicas, sufficere ad locutionem DEI, si DEUS producat aliquam illustrationem, cum intentione aliquid quomodocunque manifestandi; nam, si hoc sufficeret, tunc quotiescunque DEUS moveret alium hominem, ad aliquid nobis dicendum, vel Angelum custodem, ad nos illustrandos, & cum eo concurreret, ad producendam aliquam loquelam, vel illustrationem, diceretur DEUS strictè loqui, quod non est verum: imò, cum per omnes creaturas DEUS nobis aliquid, saltem suam potentiam, manifestet, per quamlibet cujusque rei productionem in sensu stricto loqueretur: quod adhuc minus est verum; unde ad hoc, ut DEUS loquatur, requiritur, ut producat illustrationem, cum intentione manifestandi rem, ut substantiam suo conceptui, & simul producat illustrationem talem, quæ se ipsam proponat ut locutionem DEI.

497. Habet se ergo illustratio DEI sapientissime, non ut quod, seu tanquam motivum, sed tantum ut quo, seu tanquam applicatio motivi: sicut cognitio finis non se habet ut quod, sed tantum ut quo (non enim ipsa movet: sed duntaxat intentionaliter applicat finem moventem) & sicut apprehensiones evidentes non se habent, ut quod, sed tantum ut quo, respectu iudicii evidētis, quod eas sequitur; quia apprehensiones non movent, sed tantum applicānt motivum. Et quando illustratio tantum se habet ut quo, tunc dicitur se habere non objectivè, id est, non tanquam objectum, sed subjectivè, hoc est, tanquam informans subjectum, seu intellectum, eumque juvans, non ut pars objecti, neque ut supplens virtutem movendi, sed ut aliquid receptum in potentia, seu ut hanc informans, & juvans: sicut etiam non objectivè, sed subjectivè se habent habitus, & inter hos etiam habitus fidei.

Uterius illustratio, tantum se habens subjectivè, seu ut quo, est signum tantum formale, non verò instrumentale. Signum instrumentale dicitur à Logicis, quod ut cognitum ducit in cognitionem alterius: &

sic e. g. hedera appensa ante fores, ducit in cognitionem vini vendibilis. Signum formale dicitur, quod formaliter per se ipsum ducit in cognitionem alterius, seu est ipsa forma denominans cognoscentem: quale est omnis cognitio directa objecti. Et tale signum est illustratio, se habens ut quo, ut jam dictum; quia ista, non ut reflexè, vel exercitè per modum objecti cognita, ducit in cognitionem mysterii, vel rei cujuscunque: sed tantum formaliter repræsentat objectum, & ita repræsentando formaliter ducit in cognitionem objecti: sicut scilicet quævis alia cognitio directa ducit in cognitionem sui objecti.

498. Notandum insuper, valde probabile esse, quod sapientissime, & fors ordinariè, seu regulariter (ut ait Raislerus de resolutione præc. n. 240.) præcedat ab initio, saltem in accedentibus ad fidem, iudicium credibilitatis tantum naturale, quod sit quasi aliqua valde remota, & tantum negativa dispositio, eaque non necessaria (quas dispositiones magis declaravimus in tract. de gratia n. 63. agendo de principio: Facienti, quod est in se &c.) solent enim naturales cognitiones sæpe præcedere supernaturales: & hinc etiam videtur aliqua præcedere cognitionem supernaturalem, immediatè eliciendam ante piam affectionem: sive videtur eam præcedere actus aliquis fidei humanæ, vel similis, nixus e. g. auctoritate tantum humana prædicatorum fidei, vel aliis motivis naturaliter cognitis.

Sic enim habet S. Augustinus tract. 15. in Joannem agens de Samaritanis, quibus mulier prædò Christum annuntiavit: *Sic agitur hodie cum eis, qui foris sunt, & nondum sunt Christiani. Christus nuntiatur per Christianos amicos, tanquam illa muliere, hoc est Ecclesia annuntiante. Ad Christum veniunt: credunt per istam famam.* At quia hic actus naturalis non sufficit, ad eliciendum actum supernaturalem piæ affectionis, hinc debet dein primum supervenire illustratio Spiritus S. qua adjutus intellectus producat actum supernaturalem: qui, etsi aliquando non haberet objectum supernaturale motivum intrinsecè tale, haberet tamen sufficienter extrinsecè tale, hoc est, propositum per illustrationem supernam, tanquam credibile fide Divina, eo ferè modo, quo diximus n. 31. virtutes morales habere objectum supernaturale.

499. Jam species suasiva, seu illustratio suasiva, aliud non est, quam illustratio supernaturalis Spiritus S. qua suasivè proponit motivum aliquod, quod ex merito suo, & per se, non generat sufficientem evidentiam credibilitatis: vel certè eam non generat per accidens; eò quod non ritè penetratur, propter incapacitatem intellectus. Et suasivè proponere, est proponere tali modo, ut intellectus in tantum moveatur, & roboretur, ut, accedente imperio voluntatis, firmissimè assentiatur. ita quoad sensum Gormaz de virt. Theol. n. 469. & aliis.

In exemplo rem declaro. Parochus in-

fruit puerum, docens, mysteria esse revelata à DEO: addit quidem aliqua motiva, sed quæ per se non sufficiunt ad evidentiam credibilitatis, vel quæ puer non satis penetrat, sed ad summum capit, parochum ea dixisse: vel, si puer etiam percipiat aliquo modo unum, aut alterum motivum, ob quæ credibile sit, DEUM revelasse ea mysteria, tamen non ita ea capit, ut evidentiam credibilitatis in ipso efficiant: adeoque totum motivum iudicii credibilitatis in tali puero est auctoritas parochi: vel aliud motivum, vel per se, vel per accidens, non sufficiens ad generandam evidentiam credibilitatis. Hoc casu potest Spiritus S. huius pueri intellectum illuminare, certa quadam illustratione, quæ quidem nullum aliud motivum proponat, ob quod credibile sit, DEUM locutum fuisse, quam, vel auctoritatem parochi, vel motiva ab eo allata: sed tamen proponat tali modo suasio, ut puer possit, absque ulla formidine firmissimè mysteriis fidei assentiri, propter auctoritatem DEI loquentis, applicatam per illa motiva, ex se quidem non sufficientia, sed tamen sufficientia, ratione illius peculiaris illustrationis.

Recentiores aliqui negant, tales species suasivas, modò explicatas, possibiles esse: sed tamen Gormaz de virt. Theolog. n. 468. item Granadus, Valentia, Canus, & alii (quos sequuntur Ripalda, Montoia, Rasser, & recentiores plures) defendunt, eas omnino esse possibiles. Et quia ad probandam præcedentem nostram conclusionem, quod scilicet DEUS quandoque per tales species suppleat defectum aliorum motivorum, ad iudicium credibilitatis alias necessariorum, non opus est probare aliud, quam harum species possibiliter (nam eo ipso, quod possibiles sint, dabuntur in casu superiori; non enim deficit DEUS in necessariis: & tali puero, vel alteri rudi necessaria est talis illustratio) hinc cum auctoribus supra citatis

500. Dico 6. Possibiles sunt species suasivæ. Prob. conclusio primò. Non potest ostendi ulla earum repugnantia: ergo sunt possibiles. Et sanè, cur non possit DEUS ita clarè alicui proponere aliquod motivum (præsertim si excludat ab intellectu rationes in oppositum) ut, licet illud motivum ex se non excluderet dubium, tamen intellectus ei assentiat absque dubio? certè juxta nonnullos, nec improbabiler, videtur hoc posse habitus acquisitus, ut diximus n. 37. Adde, quod adit finis à DEO prudentissimè intendibilis, scilicet ipse actus fidei elicendus: ergo. Confir. 1. Intellectus, tanquam causa necessaria, non tantum assentitur firmiter objecto, quando motivo, ex se tantum probabili, supervenit aliud fortius, sed etiam, quando tolluntur motiva in oppositum: sicut nempe in bilance præponderat lanx una, non tantum quando ipsi adjicitur novum pondus, sed etiam quando, relicto in hac solo pondere priori, ex altera lance tollitur pondus, quod

impediebat præponderationem. Confir. 2. Adhæsiō intellectus ad objectum sine ullo dubio, non tantum provenit ex merito objecti, sed etiam quandoque provenit ex clariori cognitione (quod manifestè patet ex eo, quod plures adhæreant rebus temporalibus præ æternis; quia illas præ his longè dignioribus clarè cognoscunt) ergo potest illustratio clarior etiam magis movere intellectum.

501. Prob. conclusio 2. Si implicarent species suasivæ, tunc ideo; quia est imperceptibile, quod intellectus moveatur nunc ab eo objecto motivo, à quo antea non movebatur, quin ostendatur in eo nova aliqua ratio motiva: sed hoc non est imperceptibile: ergo. prob. mi. potentia prius incapax ad aliquem actum, circa aliquod objectum elicendum, potest dupliciter juvari, scilicet, vel auxilio se tenente ex parte potentiae, vel auxilio se tenente ex parte objecti: ergo, licet nihil novi appareat ex parte objecti, modò illustratio illa sit auxilium ex parte potentiae, eamque magis illustret, ac roboret, jam potest juvari intellectus.

Prob. eadem mi. 2. Licet e.g. scriptura sit eodem modo magna, & illuminata, respectu Petri, & Pauli, si tamen Petrus habeat meliores oculos, seu potentiam visivam acutiorē, meliorem etiam scripturæ visionem eliciet: imò aliquando visionem eliciet, quando nullam potest elicere Paulus. Pariter idem objectum, obscurè cognitum, est homini neutrum, hoc est, nec movet ad affirmandum, nec ad negandum: at non ita est neutrum Angelo, qui illud clariùs cognoscit: & minime neutrum est DEO, qui id cognoscit clarissimè. Rursus eadem proposita ratio motiva, quæ proposita languide ab imperito causidico, non movet, movet vel maximè, si cum magno affectu, & arte proponatur ab aliquo Cicerone, vel Demosthene; unde ars rhetorica vel maximè excellit in motivis suasivè proponendis: ergo.

502. Dico tandem 7. Fideles, nec rudes, nec docti, regulariter habent illustrationem aliquam discernibilem, habentem se ut quod, per quam agnoscant, se habere tantam apparentiam credibilitatis pro articulis veris, quantum DEUS non possit permittere pro articulis falsis. ita communissimè omnes ante Perezium, quem pauci, Pallavicinus, Esparza, Maurus, & Illung, secuti sunt. Non negamus, quod quilibet homo habeat re ipsa talem apparentiam credibilitatis ante actum fidei, qualis dari non potest pro articulo falso; quia utique quilibet habet illustrationem Divinam supernaturalem, qualis dari non potest pro articulo falso: sed negamus, hanc esse discernibilem, ita ut quilibet fidelis debeat, aut soleat, eam illustrationem discernere ab apprehensione naturali, qua ipsi posset falsò proponi articulus falsus, tanquam à DEO revelatus. Sententiam adversariorum, mirabilia discernicula adstruentium, & in eorum assignatione discordium, impugnat efficaciter Hauldus

noldus l. 3. tract. 1. c. 2. controu. 3. a. n. 191. quem vide, si lubet.

503. Probatur nostra assertio 1. Illustrationes illæ ut quod, & discernibiles, nec ratione, nec experientia probantur, & sine illis potest haberi sufficiens judicium credibilitatis: ergo non dantur. ant. quoad 1. p. probabitur solutione objectionum. Quoad 2. p. prob. tum negativè; quia nulla potest experientia afferri: tum positivè; quia experientia est contraria; nam, si interrogarentur fideles, an antecederet ad actum fidei reflexe cognoscant in se talem illustrationem ut quod; ita, ut eam distinguant ab omnibus aliis apprehensionibus naturalibus, & per eam advertant, se de hoc articulo habere talem apparentiam credibilitatis, qualem DEUS non possit permittere pro articulo falso, id certè negarent; imò docti hoc communissimè negant, qui tamen, cum reflexiones in suos actus crebrius faciant, præ aliis deberent, eas illustrationes experiri. Quoad 3. p. prob. ant. ex eo, quod quilibet rudis sine talibus discerniculis, possit formare illum discursum, de quo n. 494. & res per species suasivas longè melius explicetur.

504. Prob. conclusio. 2. Si necessaria forent talia discernicula, plures, præsertim rudes, non possent credere multos articulos fidei, imò vix ullum: hoc dici non potest: ergo. prob. ma. rudes ordinariè non discernunt, inter vera, & falsa, quæ parochus ipsis proponit: & si contingat (prout facile fieri potest) ut parochus aliquam historiam ex Sacra Scriptura malè referat, adjectis circumstantiis falsis, rustici non discernunt, inter vera, & falsa, sed utraque eodem modo apparenter affirmant: certè illi non discernunt, se partem narrationis veram posse credere fide Divina, alteram verò falsam tantum fide humana, id quod tamen revera contingit; quia non possunt elicere actum fidei Divinæ circa falsum, licet conentur eum elicere, prout tenentur, quando invincibiliter judicant, talem, vel talem falsitatem, esse credendam; eoquod obliget etiam conscientia erronea: ergo in eo casu neque possent vera credere.

Juxta nos tamen in tali casu possunt tales rudes, vera credere, saltem si ad distinctum actum circa veritatem eliciendum, concurrat DEUS, ut probabiliter videtur, cum pie conantibus, saltem quandoque concurrere. Imò, cum non tantum in similibus, sed etiam in aliis casibus, rudes nequeant discernere, inter verum, & falsum, juxta adversarios ordinariè non possent credere. Si dicas, rudes vi illustrationis supernaturalis posse discernere unum ab altero, (ut videntur velle auctores adversarii, ab Haunoldo l. 3. tr. 1. c. 2. controu. 3. citati) debes admittere, quod ii statim possint corrigere parochum, & dicere, ista esse vera, alia falsa: quod est prorsus contra omnem experientiam.

Confir. Ista discernicula, ut ait Gormaz de virt. Theol. n. 169. videntur dare ansam, ut unusquisque pro libitu credat,

quod vult, sub hoc prætextu, quod istud discernat tanquam verum, non verò alterum. Illius tract. 3. disp. unica a. 1. §. 3. n. 11. favere videtur his illustrationibus modò impugnatis: non tamen ex toto; quia, licet admittat, illustrationes se tenere ex parte motivi, tamen n. 13. vult eas tantum esse motivum ut quo (cum quo tamen non videtur satis convenire, quod addit, nempe eas esse locutionem DEI, seu revelationem; hæc enim est motivum fidei ut quod) dein n. 28. negat, eas esse discernibiles. Rationes pro sua sententia ab ipso allatas solvemus in objectionibus, contra hanc septimam conclusionem.

ARTICULUS V.

Solvuntur Objectiones.

505. Ob. 1. contra 1. conclusionem. Cum actu fidei videtur stare dubium; nam multi pii, dum credunt, videntur sibi dubitare, circa articulos fidei: ergo etiam dubium potest stare cum judicio prævio: ergo hoc non debet esse plus quam probabile. Resp. neg. anti. quamvis enim juxta S. Thomam q. 14. de veritate, (quæ est de fide) a. 1. in corp. possint in credente *insurgere motus de contrario*, seu dubia; id tamen tantum potest fieri tunc, quando jam ipse actus fidei iterum transit in se ipso, & tantum manet in suo effectu; tunc enim potest dari aliquod dubium indeliberatum apud pios, deliberatum etiam apud improbos.

At verò non potest dari dubium ullum, dum actu in se ipso existit actus fidei; quia hic formaliter facit, intellectum magis appetitivè adherere objecto suo, quam demonstratio suo; unde fideles, qui in ipso fidei exercitio videntur sibi sentire motus aliquos dubitationis, non habent eos tunc, quando actu eliciunt actum fidei: sed tantum, postquam hic jam transit, licet mora imperceptibilis sit: quod fieri ideo potest; quia appetitatio illa non est claritas, vel evidentia, adeoque non excludit dubium etiam per suum effectum: sicut tamen illud excludit evidentia, vel scientia, per suum effectum, sive per relictas species claras.

506. Ob. 2. Damnata est ista propositio 4. ta ab Innocentio XI. *Ab infidelitate excusabitur infidelis, non credens ductus opinione minus probabili*: ergo, qui habet majorem probabilitatem de veritate religionis Catholicæ, debet eam amplecti: ergo sufficit judicium credibilitatis, adhuc stans intra limites probabilitatis: nec exigitur moraliter certum, sed ad summum probabilius. Resp. neg. conf. Ut propositio vigesima prima citata n. 489. & ista quarta non opponantur, debet hæc sic explicari, ut explicatur à Gormaz de virt. Theol. n. 591. Qui habet tantum minorem probabilitatem de alia secta, non potest eam amplecti, aut in assumpta acquiescere: verum neque etiam statim

statim potest amplecti religionem Catholicam, de cuius veritate tantum habet notitiam probabilem: sed debet ulterius adhibere diligentiam, ad inveniendam veram religionem: & DEUS, qui non negat gratiam suam facienti, quod est in se, eum iuvabit, ut acquirat notitiam moraliter certam, vel evidentem de veritate religionis unius præ altera, vel de veritate etiam illius articuli, cuius fides explicita tunc ei necessaria est; si enim non esset necessaria fides explicita illius articuli, posset iudicium explicitum suspendere: & sufficeret implicitè credere, ut est omnibus notum, atque sæpe contingit circa illa objecta, de quibus Catholici doctores controvertunt, an sint de fide, nec ne.

507. Non autem hic venit ad rem illa Theologorum complurium sententia, de licito usu sententiæ minus probabilis; quia in hoc casu nullo modo probabilitas minor versatur immediatè circa licentiam actionis an scilicet licitum sit, hanc, vel illam religionem amplecti; est enim certum, quod debeamus amplecti religionem, quæ præ omnibus aliis credibilis est, licet interim fors alicui, aliqua alia secta, aliquo modo apparenter minus probabilis sit (revera enim nulla opinio, fidei Catholicæ contraria, probabilis esse potest) cum enim religio, & fides, sit fundamentum, ac radix omnis veræ virtutis, atque iustitiæ &c. non licet eam incertitudini probabilitatis exponere; error enim esset nimis perniciosus.

Adde ex Cardena in *Crisi Theolog. in propositiones ab Innocentio XI. damnatas dissert. 5. in propositionem 4. n. 7.* nunquam licere, agere cum probabilitate minori, quando veritas ipsa potest haberi; ideo enim omnes adstruunt obligationem, congruam diligentiam veritatem inquirendi: atqui, si huic obligationi satisfiat in ordine ad inveniendam veram religionem, DEUS facienti, quod est in se, non deerit in hac re ipsi summe necessaria, & veritatem ipsam manifestabit. Unde acquiescens probabilitati, non, prout debet, inquit veritatem, adeoque laborat ignorantia vincibili, & graviter peccat.

508. Ob. 3. Possum fide Divinam credere, Christum esse sub determinata aliqua in individuo hostia, etsi non sit certum, sed tantum probabilius, eam esse consecratam: ergo. Resp. neg. ant. tantum enim fide Divinam credimus, Christum adesse in hac individuali hostia conditionatè, si scilicet sit legitime consecrata: interim tamen; quia non habemus rationem sufficientem dubitandi, & probabilius est, eam esse consecratam, prudenter elicimus actum, quo imperamus nobis debitam adorationem, ut diximus n. 430. Neque opus est, ut conditionem semper apponamus, scilicet nos velle adorare hostiam, si consecrata sit; nam hæc conditio, si non habetur sufficiens fundamentum dubitandi, debet supponi: sicut supponitur etiam, legitimus esse superior, aut

Episcopus &c. ille, de quo non habetur sufficiens motivum dubitandi.

509. Ob. 4. contra 3. conclusionem. Juxta nos sufficeret tale iudicium de veritate religionis Catholicæ, quale quilibet hæreticus potest habere de apparenti veritate suæ sectæ: sed hoc est falsum: ergo. prob. ma. hæreticus etiam audit à suis ministris, parentibus, & vicinis, suam sectam esse certam, & veram &c. agnoscit etiam, se esse rudem, & alios esse magis sapientes &c. ergo. Resp. neg. ma. nam iudicium credibilitatis ultimum, & proximum, debet præcedere illustratio Spiritus S. essentialiter vera, quæ nunquam præcedit iudicium hæreticorum circa falsas suas sectas.

Dices 1. Saltem iudicium naturale, prævium ad illustrationem, non necessario erit majus, seu certius in Catholico, quam in hæretico: hoc adhuc videtur absurdum: ergo. Resp. dist. ma. non erit certius certitudine objectiva, vel formali. neg. ma. certitudine subjectiva. om. ma. & dist. sic mi. neg. consl. *Certitudo* est triplex, *formalis*, *objectiva*, *subjectiva*, ut eam dividit cum aliis Gormaz. de *virt. Theol. num. 46*. *Certitudo formalis* est illa, quæ datur in ipso actu intellectus, qui ex intrinsecis prædicatis est connexus cum objecto, ita, ut iste actus dari non possit, nisi objectum ita se habeat, prout actus affirmat: & hæc certitudo datur saltem in actibus supernaturalibus: juxta multos etiam in actibus naturalibus evidentibus. *Certitudo objectiva* nihil est aliud, quam veritas actus, quando scilicet objectum ita se habet, prout actus affirmat, etsi actus, si e. g. tantum sit probabilis, id non exigat. *Certitudo subjectiva*, seu, ut alii vocant, *certitudo adhesiva*, est, quando intellectus per suum actum ita adhæret objecto affixus, ut excludat omne dubium.

Hæc ultima certitudo, seu adhesiva, non affert secum veritatem; potest enim aliquis pertinaciter adhærere falsitati, ut adhærent hæretici suis erroribus. Jam licet forte Catholicus, antecederet ad illustrationem Divinam, non firmius per suum actum naturalem adhæreat religioni Catholicæ, quam hæreticus suæ sectæ: licet forte etiam ille actus ex intrinsecis prædicatis non exigat, veram esse religionem Catholicam, adeoque non habeat certitudinem formalem in eo sensu, in quo nunc loquimur (quod præsertim contingit in eo, in quo species suasiva debet supplere defectum motivorum) tamen habet certitudinem objectivam, quam hæreticus non habet in suo actu: quod discrimen est magnum.

510. Dices 2. Catholicus non discernit hanc certitudinem objectivam. Resp. Nihil refert; ut enim jam diximus, & rursus infra dicemus, non debet quilibet, per iudicium credibilitatis reflexè discernere, se habere tam firma fundamenta, seu tantam veritatis apparentiam, pro sua religione, ut tam magna, aut tam firma fundamenta, non possint permitti à DEO pro secta falsa: sed suffi-

sufficit, si exercitè excludat omne dubium. Dices 3. Ergo etiam hæreticus poterit, si non elicere ob defectum illustrationis supernæ, saltem conari, ut eliciat actum fidei de suæ sectæ veritate. Resp. Hæreticus id tunc, & tamdiu poterit, quando, & quamdiu bona fide judicaverit, suam sectam esse veram: & tamdiu etiam erit tantum hæreticus materialis: insuper tunc, cum non possit elicere actum fidei Divinæ circa falsum, eliciet saltem actum fidei humanæ. At, si dubitare incipiat, debet diligenciam adhibere, ut diximus. n. 494. quamdiu autem, possit quis esse hæreticus tantum materialis, quæstio non est huius loci.

511. Ob. 5. contra 6. conclusionem. Species suasiva, vel esset tantum apprehensio, vel esset iudicium: neutrum potest dici: ergo. prob. mi. non primum; quia apprehensio non potest inducere, vel persuadere intellectum, nisi proponat novam rationem: non secundum; nam, si esset iudicium, tolleretur libertas, & jam esset iudicium, antequam id voluntas imperaret: ergo. Resp. conc. ma. neg. mi. quia utrumque potest defendi. ad prob. neg. utramque partem ant. Species suasiva, tam apprehensio, quam iudicium esse potest: videtur tamen convenientius dici, quod sæpius sit apprehensio; quod enim hæc, etsi non proponat novum motivum, tamen possit persuadere intellectum, probatum est a n. 500.

Si autem velles, illam speciem esse aliquando iudicium, tamen non tolleretur ullo modo libertas actus fidei; quia, etsi quis iudicet mysterium credibile, potest tamen non credere: sicut potest non implere alia præcepta, quæ clarè agnoscit implenda. Quod autem tolleretur libertas ipsius speciei suasivæ, sive illius ipsius iudicii, in quo statet species suasiva, nihil referret; cum hac ratione tantum tolleretur libertas alicujus actus prævi, ostendentis, voluntatem posse, & debere, imperare actum fidei: quod etiam facit evidens apprehensio, utpote necessariò post se trahens tale iudicium. Interim tamen tale iudicium non tolleretur libertatem piæ affectionis; cum voluntas etiam clarè agnita obligationi possit contravenire; unde neque unquam tolleretur libertas ipsius actus fidei.

512. Ob. 6. Species suasiva, non repræsentans novam rationem, relinqueret objectum omnino neutrum, ut fuit prius: ergo non moveret intellectum. Confirm. Apprehensio intellectus, e. g. quod astra sint paria, non potest movere ad assensum; quia non proponit rationem assensus: ergo nec posset movere species suasiva. Resp. neg. ant. eadem enim ratio pro diversitate applicationis, seu repræsentationis, potest movere, vel non movere, ut explicatum n. 500. & 501. Ad confirm. dist. ant. Illa apprehensio de paritate stellarum non potest movere; quia nullam omnino proponit rationem. conc. ant. quia tantum non proponit aliquam novam. neg. ant. & conf.

Ubi nulla prorsus ostenditur ratio, non

potest illustratio ullam approximare, aut suasivè proponere, nec potest moveri intellectus. At dummodo aliqua ratio ostendatur, potest intellectus moveri: & pro clariore, vel fortiore repræsentatione, magis movebitur. Quod autem sæpe intellectus non moveatur, nisi novis allatis rationibus, inde est, quod non adsint repræsentationes semper tantò clariore, ut æquivalent novo motivo: quales tamen potest DEUS producere, non verò semper homines; quamvis non dubitem, sæpe etiam inter homines tandem rationem, nec formaliter diversam, melius propositam posse movere intellectum, quem prius non poterat movere, ut videtur probari exemplo Cicéronis, adducto n. 501.

513. Ob. 7. Juxta nostram sententiam moveretur intellectus in casu speciei suasivæ ad actum fidei, evidentiâ terminorum: sed hoc est contra experientiam, qua scimus, nos non ita moveri ad actum fidei: ergo. Confir. Juxta nos species suasiva removeret omne motivum retrahens: ergo intellectus haberet omnia, quæ requiruntur ad assensum propter evidentiâ terminorum. Resp. neg. ma. moveri enim evidentiâ terminorum, est moveri ab objecto motivo, quod rite cognitum meretur ex se firmissimum assensum: nos autem loquimur de casu, quando motivum ex se non meretur talem assensum.

Ad confir. Rasklerus de resolutione fidei n. 274. videtur insinuare, non esse necesse, ut omnis prorsus suspicio de possibilitate oppositi removeatur: sed non est necessarium, hoc dicere ad solvendam hanc objectionem. Resp. neg. conf. Etiam si species suasiva removeat omnem rationem dubitandi, non propterea statim necessitat ad assensum; cum assensus possit suspendi, si non detur ratio evidens, quæ positivè intellectum rapiat: imò si in hoc casu etiam necessitaretur intellectus ad aliquem assensum, non necessitaretur ex evidentiâ terminorum; quia non isti, seu non objectum motivum, raperet ad assensum, sicut rapit evidentiâ, ex merito suo: sed tantum raperet objectum ut conjunctum illi exclusioni contrariorum. Dein evidentiâ terminorum pravalet semper motivis contrariis, etiam præsentibus, & cognitis, & ea posita non est opus removeri motiva contraria, si quæ sunt: at hoc non fieret in nostro casu.

514. Ob. 8. Persuasio intellectus, & iudicium credibilitatis, in rudibus juxta nos potissimum oriretur, ex negatione, vel exclusionem rationum oppositarum: hoc est absurdum: ergo. Confir. Iudicium credibilitatis in hominibus indoctis fundaretur in ignorantia alicujus veritatis, seu in hoc, quod rusticus, hic & nunc, ignoraret, quod sub æquali veritatis apparentia possit latere falsum: hoc est adhuc absurdus: ergo. Resp. dist. ma. iudicium credibilitatis oriretur ex ea negatione per se. neg. ma. per accidens. om. ma. & dist. sic mi. neg. conf. Ad confirm. datur eadem distinctio.

U

Dixi

Dixi om. ma. nam iudicium credibilitatis, etiam in rusticis, non fundatur unicè, vel etiam strictè loquendo potissimum, in illa negatione, sed potius in complexo ex ratione, & specie suasiva, seu illustratione Spiritus S. non tantum removentis rationes oppositas, verum etiam speciali modo suasivo proponentis rationem illam, quamvis se sola non sufficientem ad causandum iudicium credibilitatis. Ceterum absurdum non est, in rudibus, & rusticis, aliquando dictam exclusionem motivorum contrariorum requiri; cum ipsi rationes omnes, quibus redditur nostra religio præ aliis evidenter credibilis, non capiant: nec omnes apti sint ad solvendas rationes oppositas.

§ 15. At non propterea per se, aut simpliciter, iudicium credibilitatis eam ignorantiam exigit; nam licet doctus cognoscat, sub apparentia credibilitatis, quam rusticus habet, posse latere falsum: tamen ipse simul penetrat gravissima alia argumenta, quibus evidenter movetur, ad asserendam majorem credibilitatem nostræ religionis. Et hoc iudicium, desumptum ex omnibus motivis credibilitatis, est iudicium per se: illud autem, quod rustici habent, est tantum per accidens: nec opus est, ut rustici omnia ita penetrant, sed eis sufficit, ut simpliciter credant, ut ait S. Augustinus *l. contra epist. fundament. c. 4.* ubi sic scribit: *In Catholica enim Ecclesia, ut mittam sincerissimam sapientiam, ad cujus cognitionem pauci spirituales in hac vita perveniunt, ut eam ex minima quidem parte, quia homines sunt, sed tamen sine dubitatione, cognoscant: ceteram quippe turbam, non intelligendi vacant, sed credendi simplicitas, tutissimam facit.*

ARTICULUS VI.

Solvuntur reliquæ Objectiones.

§ 16. **O**B. 9. contra 7. conclusionem. Illustratio requisita ad actum fidei debet esse aliquod inductivum ad credendum: sed esse inductivum est idem, ac esse motivum, seu objectum movens, seque habens ut quod: ergo. Confir. S. Thomas *quodlibet. 2. q. 4. art. 6. in corp.* ait de infidelibus: *Tenebantur etiam interiori vocationi non resistere:* ergo increduli resistunt, vel contradicunt illustrationi internæ: sed soli motivo se habenti ut quod resistitur, seu contradicuntur: ergo. Resp. neg. mi. Datur inductivum ut quod, seu motivum, & inductivum ut quo, seu applicatio ejusdem: sic apprehensiones evidentes inducunt intellectum ad judicandum, non tamen ut quod, sed tantum ut quo. Ex eo autem, quod S. Thomas *2. 2. q. 2. art. 9 ad 3.* dicat, interiori instinctum, & auctoritatem DEI, inducere ad credendum, non sequitur, quod velit, utrumque inducere eodem modo. Ad con-

firm. neg. mi. Resistimus etiam apprehensionibus se habentibus ut quo: sicut etiam dicit Tridentinum, nos resistere interiori gratiæ actuali, licet ista non sit motivum actus fidei.

§ 17. Dices. Angelicus *quodl. 2. q. 4. a. 6. ad 2.* ait: *Christus poterat se ostendere esse legislatorem, non solum faciendo visibilia miracula, sed etiam per auctoritatem Scripturæ, & per interiori instinctum:* ergo hic instinctus potuisset esse locò miraculorum: sed miracula sunt motivum ut quod: ergo etiam instinctus. Resp. neg. ultimam conf. Substitutum non debet in omnibus convenire cum eo, cui substituitur: sic etiam omnipotentia, extrinsecè applicata, non debet in omnibus convenire cum habitu fidei, aut charitatis, in quorum defectu concurret ad actus illorum habituum; unde potuisset Christus per speciem suasivam, se habentem ut quo, applicare Judæis Scripturam sine miraculis.

§ 18. Ob. 10. Illustratio superna, prærequisita ad actum fidei, habet rationem veræ locutionis Divinæ, seu testimonii Divini, trahentis ad assensum, aperiens cor, & intellectum, docentis, & confirmantis veritatem locutionis externæ: insuper confert certitudinem, ad actum fidei requisitam: ergo rectè dicitur motivum fidei. ant prob. ex S. Thoma *lect. 6. in Joannis 14. v. 26.* *Ille vos docebit omnia:* dicente: *Nisi Spiritus adsit cordi audientis, otiosus erit sermo doctoris.* Idem significatur illis verbis. *1. Jo. annis 2. v. 27. Unctio ejus docet vos de omnibus:* in quæ verba S. Augustinus *tr. 3. in eam epistolam* ait: *Sonus verborum nostrorum aures percutit: magister intus est. -- si non sit intus, qui doceat, inanis fit strepitus noster -- quos Spiritus S. intus non docet, indocti redeunt.* Quod autem ab illa illustratione certitudo in actum fidei refundatur, ipsi nos docemus: ergo.

Resp. neg. ant. ad probation. neg. conf. Licet possit in sensu aliquo latiori illa illustratio dici locutio DEI; quia per illam, tanquam signum formale, DEUS formaliter, non objective, nobis manifestat aliquid: attamen strictè, prout hic loquimur, non habet ea illustratio rationem testimonii Divini. Potest tamen dici, quod DEUS per eam nos doceat, & cor aperiat ut quo; quia formaliter manifestat objectum, & proponit motiva, seu doctrinam Divinam: item potest dici, quod DEUS per eam nos trahat; quia non quomodocunque, sed suasivè proponit objectum, hoc est, representando terminos inter se connexos, & illustrando intellectum, eumque movendo, & inclinando: sicut suo modo nos trahit, ut ita loquar, natura, per apprehensiones evidentes. Ex eadem ratione potest etiam dici, quod DEUS per illustrationem suam confirmet veritatem locutionis externæ: nunquam autem ex his potest inferri, omnem illustrationem internam, quæ ad actum fidei prærequiritur, esse strictè loquendo ver-

bum DEI, ut fusè probatum n. 495. & sequentibus.

§ 19. Dices 1. Illustratio illa auditur ab homine, juxta illud *Psal. 84. v. 9. Audiam, quid loquatur in me Dominus DEUS*: ergo cognoscitur, tanquam objectum interiorius audibile, seu perceptibile. Resp. neg. ant. nam, licet S. David, vel alii prophetae, aut etiam alii fideles, quandoque habuerint, vel habeant tales illustrationes, quæ fuerunt, vel sunt veræ locutiones DEI, se habentes per modum objecti, seu ut quod, easque ut tales cognoverint, vel cognoscant, sive per novam illustrationem ut quo superadditam, sive per concursum extraordinarium DEI: non tamen universaliter omnes fideles habent tales illustrationes, nec universaliter eas ita cognoscunt. Quod autem textus isti, vel similes, in aliquo sensu morali, etiam explicantur de aliis illustrationibus, non probat, istas etiam strictè esse locutiones DEI objectivas. Potest etiam illustratio DEI dici auditio, sive cognitio objecti: non verò potest universaliter dici audita, aut per modum objecti cognita; ordinariè enim per eam illustrationem, tanquam auditionem, auditur revelatio, vel locutio externa DEI, quæ est objectum motivum.

§ 20. Dices 2. Illustratio quælibet, cum sit cognitio, per se ipsam innotescit animæ, quam vitaliter afficit: ergo cognoscitur ab anima, si non reflexè, saltem exercitè. Resp. retorqueo argumentum in apprehensionibus evidentibus, præcedentibus evidens judicium. in forma dist. ant. illustratio quælibet innotescit animæ, tanquam motivum actus fidei, aut tanquam locutio DEI. neg. ant. sub alio quocunque prædicato realiter identificato. conc. ant. & sub eadem dist. conc. vel neg. conf. Sæpe actus internus exercitè, & experimentaliter, manifestat se ipsum sub uno prædicato, non sub aliis, etiam identificatis, e. g. amor DEI supernaturalis; hunc enim cognoscimus sub ratione communis alicujus amoris DEI, sive naturalis, sive supernaturalis, non verò determinatè sub ratione actus supernaturalis. Multò igitur magis possumus, illustrationem illam exercitè cognoscere, seu experiri, sub ratione alicujus cognitionis, seu applicationis motivorum aliquorum credibilitatis: non verò sub ratione locutionis Divinæ, quæ sit objectum motivum actus fidei; cum hæc ratio, seu hoc prædicatum, illi non sit identificatum.

§ 21. Dices 3. Viri perfecti se accusant in confessione, quod non paruerint inspirationibus Divinis: ergo eas agnoscunt ut exhortationes DEI ad bonum; quod idem est, ac eas agnoscere ut locutiones DEI. Resp. dist. conf. agnoscunt eas ut exhortationes DEI ad bonum latius dictas, sive ut applicationes motivorum ad bonum excitantium. conc. conf. agnoscunt eas ut exhortationes DEI strictè dictas. subdist. agnoscunt ordinariè, & certò ut tales. neg. conf. agnoscunt aliquando, aut conjecturaliter. om.

conseq. Viri perfecti se accusant de neglectu gratiarum Divinarum, ad bonum trahentium, quas negligere, utique potest esse culpabile: eas tamen omnes esse locutiones DEI strictè dictas, gratis dicitur: imò ordinariè gratiæ excitantes, seu illustrationes, aut inspirationes Divinæ, non sunt locutiones DEI, sed tantum applicationes locutionis Divinæ, vel aliorum motivorum. Possunt quidem viri pii aliquando per aliquam conjecturam sibi persuadere, quod aliqua illustratio vehemens sit vera locutio DEI: sed in hoc possunt falli; potest enim illa illustratio non esse locutio, sed tantum applicatio. Si tamen in aliquo casu rariore aliquando illustratio sit, & cognoscatur tanquam locutio DEI, non obest id nostræ conclusioni, quæ tantum dicit, illustrationes Divinas, ad fidem prævias, non esse ordinariè locutiones DEI, neque tales illustrationes, quæ sint locutiones DEI, esse fidelibus necessarias, ad actum fidei eliciendum.

§ 22. Ob. 11. Objectum fidei debet ita proponi, ut, si quis non crederet, faceret injuriam auctoritati Divinæ: sed juxta nos id non fieret: ergo. prob. mi. si quis per aliquam illustrationem non ita agnoscat locutionem Divinam, ut simul agnoscat, sub tali apparentia debere adesse locutionem Divinam, nec istam abesse posse, non facit injuriam DEO non credendo: ergo debet quis per illustrationem supernam ita agnoscere locutionem Divinam, consequenter discernere posse, inter illustrationem veram, proponentem articulum fidei, & aliam tantum apparentem, proponentem articulum falsum. prob. ant. si quis, non ita agnoscens locutionem Divinam non credat, non facit DEUM mendacem; quia tantum negat, DEUM esse locutum: non verò asserit DEUM falsum dixisse: ergo non facit injuriam DEO.

Resp. neg. mi. ad prob. neg. ant. ad hujus prob. om. ant. neg. conf. Non tantum is facit injuriam auctoritati Divinæ, qui ipsam dicit formaliter mendacem (hanc enim injuriam vix ullus sanæ mentis ei facit) sed etiam is, qui non vult credere, aliquid esse dictum à DEO, quando hoc ei ita propositum est, ut prudenter dubitare non possit, esse dictum à DEO. Dixi ad prob. mi. neg. ant. nam inprimis volens credere non debet evidenter agnoscere, dari locutionem Divinam; cum ex superius fusè dictis sufficiat agnoscere, id esse evidenter credibile. 2. Non debet reflexè agnoscere, sub tali apparentia non posse latere falsum (quomodo enim hoc rudis agnosceret, in casu parochi proponentis simul unum articulum verum, alterum falsum? de quo n. 504) sed tantum debet, de hoc non dubitare, seu omne dubium excludere: adeoque nulla necessitas est ullius discerniculi inter illustrationes. Verum quidem est, quod, si detur illustratio superna de vero articulo, non possit per eandem, vel sub eadem, aut alia similiter supernaturali, apparere articulus falsus: at rudis non potest discernere, an sua illustratio sit supernaturalis. &c.

523. Ob. 12. Ad hoc, ut intellectus rei assentiatur, tanquam certæ & evidenti, per actum scientificum, debet hæc ita proponi, ut intellectus agnoscat, sub tali apparentia veritatis non posse latere falsum: ergo multo magis id requiritur ad actum fidei, qui certior est quovis actu scientifico. Resp. neg. conf. Certitudo scientiæ veræ requirit evidentiam veram: atqui non potest aliquid esse evidenter verum, & simul falsum: ergo; unde qui reflexè scit, se habere evidentiam veram, scit simul, sub tali apparentia non posse latere falsum. Aliud foret, si evidentia tantum esset apparens, ut sæpe contingit; tunc enim sub tota ea apparentia, non tantum posset latere falsum, sed actu lateret. At verò certitudo de existentia revelationis, prævia ad actum fidei, vel piæ affectionem, non debet esse evidens, sed sufficit, si sit tanta, ut excludat prudens dubium, ad quod non requiritur illa reflexa cognitio, de impossibilitate latentis falsi sub tali apparentia.

524. Ob. ultimò. Si rusticus non debet habere discernibiliter illustrationem DEI, qua reflexè, vel saltem exercitè agnoscat, se hic & nunc, non posse falli, posset contingere, ut iterum prudenter, vel rationabiliter deponeret, aut repudiaret actum fidei, quem prius elicit, nolendo amplius credere, quod prius revera credidit: sed hoc contingere non potest: ergo. mi. habetur ex propositione 20. damnata ab Innocentio XI. quæ sic habet: *Hinc potest quis prudenter repudiare assensum, quem habebat supernaturalem: ex qua apertè infertur, non posse prudenter deponi actum fidei, qui utique etiam est supernaturalis.*

Probatur etiam ma. Proponat parochus (ut ipsi posuimus casum n. 504.) duos articulos, unum falsum, alterum verum: & rusticus credat fide Divina verum, alterum saltem conetur credere eadem fide: cumque non possit, fide Divina credere falsum, credat saltem humanâ: postea autem rusticus ille, ab alio longè doctiore, dedocetur suum errorem circa falsum, certè facillè posset contingere, ut idem dubitare inciperet etiam circa articulum verum, qui non melius ei propositus fuit: idque multo magis fieret, si alius apparenter Catholicus, quem reputat valde doctum, ipsum malitiosè deciperet, & diceret, parochum ejus indoctum fuisse, & in utroque errasse. Quod si ipse parochus ex incitiâ, vel malitiâ, revocaret utrumque articulum, (quod utique possibile est) adhuc citius contingere posset, ut rusticus articulum etiam verum non amplius vellet credere: ergo debet dici, quod rustico, non eodem modo applicetur articulus verus, & falsus, sed discernatur per illustrationem supernaturalem verum à falso: aut debet admitti, quod rusticus prudenter possit deponere, vel repudiare assensum supernaturalem fidei.

525. Resp. neg. ma. Cardenas in crisi. in propos. ab Innoc. XI. damn. dissert. 13. c. 4. n. 30. quando agit de hac propositione, ingenuè fatetur, se nescire, in quo sensu eam auctores tradiderint, aut in quo sensu sit dam-

nata: & certè difficulter intelligi potest, in quo sensu sit damnata. Ralslerus quoque de resolutione fidei n. 282. & seq. non audeat rem omnino decidere: sed propter hunc ipsum casum in objectionem allatum, putat, fors posse dici, propositionis damnatæ sensum esse, quod quis, stante eadem applicatione revelationis, possit prudenter repudiare actum fidei; nam ait, sibi videri, quod repudiare assensum, sit cum non elicere, quando quis potest: talis autem rusticus supervenientibus tot in oppositum rationibus, non videtur posse illum elicere: ergo nec repudiare.

Suarez de fide disp. 4. sec. 5. n. 8. ait nullo modo admittendum, quod mutatio talis unquam prudenter possit fieri circa assensum fidei verè talem; unde debet dici (quod etiam Ralslerus asserit n. 284. de resolutione fidei) quod Divina providentia permittere non possit talem casum, adeoque, vel impediât, ne tali homini talia motiva in contrarium occurrant, vel per specialem illustrationem, saltem ut quo, talem hominem illustret, ut prudenter de priori assensu dubitare non possit. Neque hoc dicitur sine magno fundamento; nam (ut rectè Dominicus Viva in trutinâ Theolog. p. 2. in hanc propositionem n. 13. discursit) ratio, & prudentia exigunt, ut rem semel pro articulo fidei habitam, non statim deliramus, sed prius veritatem debitæ modis indagemus: si autem hoc aliquis fecerit, DEUS facient, quod est in se, non deest, sed eum juvabit sua illustratione, vel alio modo, ut veritatem inveniât, ut jam diximus n. 506. Superest, ut, quando egimus de actibus intellectus, qui præcedunt actum fidei, agamus etiam de piæ affectione, quæ prærequiritur ex parte voluntatis.

ARTICULUS VII.

Quid sit Pia Affectio, & an sit necessaria.

526. Dico. Pia affectio (de qua hic agitur, seu quæ prærequiritur ad actum fidei) est actus voluntatis supernaturalis, & liber, per quem voluntas imperat intellectui, ut mysteriis fidei assentiatur firmissimè, propter revelationem DEI, sufficienter applicatam: & hæc est necessaria præviè ad actum fidei, ita omnes. Hujus autem piæ affectionis objectum formale quod, est ipsa honestas creatæ actus fidei, qui elicitur. Hic autem actus piæ affectionis, cum sit actus virtutis, ei correspondet etiam aliqua virtus, seu habitus, eum eliciciens: & hæc vocari potest pia affectio habitualis: cumque pro objecto formali quod, habeat honestatem tantum creatam actus fidei, erit habitus moralis, & non Theologicus, ex dictis. n. 5. ubi actum de objecto formali quod virtutis Theologicæ. Et quidem talem habitum dari probatur, tum ex eo, quod frequen-

ter tales actus eliciantur: tum ex S. Thoma 2. 2. q. 4. art. 2. in corp. ubi ait: *Oportet, quod tam in voluntate sit aliquis habitus, quam in intellectu, si debeat actus fidei esse perfectus.*

Prob. jam conclusio quoad secundam partem (nam quoad primam partem non opus est probatione; cum omnes per piam affectionem talem actum intelligant) prob. autem 1. sic. Actus fidei ex se, & intrinsecè est necessarius, utpote actus intellectus, seu potentia necessaria: ergo debet per actum liberum pia affectionis denominari, ac reddi extrinsecè liber, & consequenter meritorius; quia nullum datur meritum sine libertate: ergo actus pia affectionis liber debet admitti. Prob. concl. 2. Sapius scriptura asserunt, fidem liberè elici, dum e.g. dicunt, aliquos obedire, non verò omnes Evangelio: corde credi ad iustitiam &c. dum reprehendunt incredulitatem: Tridentinum etiam sess. 6. c. 6. de preparantibus se ad justificationem ait: *Liberè moventur in DEUM, credentes vera esse &c.* S. Augustinus. tr. 26. in Joann. sub initium ait: *Intrare quisquam Ecclesiam potest nolens: accedere ad altare potest nolens: accipere potest sacramentum nolens: credere non potest, nisi volens:* ergo, cum actus fidei non sit liber in se, debet esse liber in pia affectione.

Probatur conclusio 3. Mysteria fidei saepe sunt obscura, & licet sint evidenter credibilia, non sunt evidenter vera: adeoque non necessitatur intellectus ad ea affirmanda, sed debet ab imperio voluntatis liberè determinari, prout etiam philosophi dicunt de omnibus veritatibus non evidentibus: ergo necessarius est actus, seu imperium voluntatis, ut determinetur intellectus ad ea mysteria affirmanda per actum fidei: hic autem actus determinans, quia est actus voluntatis, est affectio: quia tendit ad pietatem, seu cultum DEI, per actum fidei, est affectio pia: ergo.

527. Ob. 1. Potest contingere, ut mysterium proponatur absque ulla ratione in oppositum: ergo tunc actus fidei non erit liber, nec dabitur pia affectio. Confr. Aliis objectis, ratione actuum frequentatorum, assentimur ex habitu, non reflectendo nos ad motivum: ergo etiam possumus assentiri objectis fidei, ratione actuum frequentatorum, absque pia affectione: ergo hæc non est semper necessaria. Resp. om. ant. neg. conf. Ex eo, quod nulla ratio appareat in oppositum, non statim sequitur, necessitari intellectum, ut observavimus jam n. 513. Si autem ponatur intellectus necessitari ad assensum, tunc hic actus non erit actus fidei strictè dictus, seu talis, qualis communiter intelligitur, scilicet liber, & meritorius, de quo loquuntur SS. Patres, & ad quem requiritur captivatio intellectus, ut diximus n. 468. agendo de evidentia in artestante: quidquid sit, an, in casu intellectus necessitati, detur aliquis assensus necessario præstis testimonio Divino, adeoque

que non meritorius, de quo non loquimur.

Ad confirm. neg. conf. potest quidem elici actus fidei virtualis, vel objectiva, non reflectendo ad motivum: non autem potest elici actus fidei formalis, ut dictum n. 43. Sed neque actus fidei objectiva, seu virtualis, potest elici absque pia affectione; nam etiam iste debet esse liber (de libero enim, & meritorio actu, hic agimus, ut supra dictum) liber autem esse non potest sine pia affectione. Insuper, quandoque datur attentio ad motivum fidei, seu revelationem obscurè propositam, eo ipso, exercitè saltem, etiam datur aliqua attentio ad obscuritatem, vel captivationem intellectus, (ad quam necessaria est pia affectio) licet hæc valde subtiliter, & tenuiter fiant, & sæpius non reflexè advertantur: sicut, si quis scribat, semper advertit ad regulas formandi singulas literas, quamvis valde tenuiter. Casu quo autem revelatio esset evidenter propolita, tunc, ut daretur actus fidei meritorius, deberet dari advertentia saltem in actu exercito, ad alios casus possibiles, in quibus revelatio esset tantum obscurè proposita: deberetque assensus imperari cum preparatione animi, ad eundem etiam imperandum in circumstantiis obscuritatis: quod imperium est utique pia affectio. videantur etiam dicta n. 468.

528. Ob. 2. Non potest aliquis dissentire illi, quod ei est evidenter credibile: ergo non datur libertas contrarietatis, saltem in ordine ad fidem. Resp. neg. ant. Ut jam saepe diximus, discrimen latum est, inter evidentem credibilitatem, & evidentem veritatem. Si mihi aliquid sit evidenter credibile, non quidem possum dicere: *Non est evidenter credibile:* sed tamen possum dicere: *Non est verum:* vel saltem: *Fortè non est verum* (quod dubium jam est contrarium fidei) quia ex evidenti credibilitate non infertur evidens veritas, ut dictum n. 482. Imprudenter quidem ista fiunt: atamen absolute fieri possunt: sicut imprudenter fiunt quævis peccata contra quæcumque alia præcepta. Et quis neget, hominem pertinacem in suo errore, posse imprudenter, credibilitati evidenti se opponere?

529. Ob. 3. Fides peccatoris non est meritoria: ergo neque debet esse libera. Resp. dist. ant. non est meritoria de condigno. conc. ant. non est meritoria de congruo. neg. ant. & conf. imò Tridentinum sess. 6. c. 6. de necdum iustis loquitur, quando ait: *Liberè moventur in DEUM, credentes vera esse &c.* Dicuntur tamen peccatores gratis justificari; quia justificantur sine merito strictè dicto, sive sine merito de condigno: sicut quis diceretur, equum gratis accipere, pro quo dedisset teruncium. Neque peccator, utpote inimicus DEI, & DEO, secundum se, & simpliciter non placens, sed ei tantum placens secundum quid, sive secundum opus supernaturale, debet ob meritum de congruo statim justificari; quia

inprimis merito de congruo non debet DEUS præmium reddere: dein peccatoris meritum non est meritum immediatum justificationis, sed tantum est meritum de congruo immediatum auxilii, & mediarum justificationis.

530. Ob. 4. Fides est radix omnis meriti: ergo pia affectio præcedens non est meritoria, consequenter nec libera, nec supernaturalis. Confir. 1. Potest quis velle credere ex vana gloria: ergo voluntas credendi non est necessariò meritoria. Confir. 2. Fides potest etiam elici ex semiplena deliberatione: & talis actus non esset meritorius: ergo nec liber. Resp. dist. ant. fides est radix omnis meriti, hoc est, fides vel latè sumpta pro omni illustratione supernaturali, vel fides quidem strictè dicta, sed ut libera, & laudabilis. conc. ant. fides strictè dicta, etiam ut non libera. neg. ant. & conf. Si sumitur fides in sensu latiore, pro illustratione superna, præcedit etiam aliqua talis illustratio piam affectionem, & est radix hujus, adeoque omnis meriti, quaecunque in ista datur: si autem sumitur fides strictè dicta, & ut libera, constituitur ex pia affectione, & unà cum hac, in concreto sumpta, est meritoria: sive, complexum ex utraque est meritorium.

Ad 1. confirm. Resp. dist. ant. potest quis ex vana gloria velle credere remotè, & mediatè, vel ineffaciter. om. ant. proximè, & efficaciter. neg. ant. & conf. quia, cum pia affectio, requisita ad fidem, & sine qua DEUS non concurrat ad actum fidei, quæque immediatè eum actum imperat, supernaturalis sit, non potest elici ex motivo inhonesto: quidquid sit, an (ut volunt Lugo, & Ripalda) absolutè possit ipsa pia affectio imperari ab alio actu prævio, ex inhonesto motivo vanæ gloriæ: sicut multi admittunt, ex tali motivo inhonesto etiam imperari posse usum sacramenti pœnitentiæ, consequenter etiam actus supernaturales ad eum requisitos. Ad 2. confir. Vel sufficit ad meritum semiplena deliberatio, vel non: si sufficit. neg. 2. p. ant. si non sufficit. neg. conf. nam tunc talis actus fidei non erit meritorius; nec in hoc potest esse tunc aliquid absurdum: liber tamen erit, libertate semiplena, quam libertatem debebit ipsi præcedenti piæ affectioni, in se ipsam tantum semiplenè liberæ.

DISPUTATIO IV.

De Objecto Materiali Fidei.

531. **O**bjectum materiale fidei jam diximus esse, quod creditur propter aliud, scilicet propter revelationem DEI; unde debet esse revelatum, nec sufficit esse revelabile; nam, quod nondum est revelatum, est tantum objectum materiale fidei remotum, seu omnino remotissimum, ut quidam Recentior ait: hoc est, tunc est, sive erit credibile, quando erit re-

velatum, & revelatio sufficienter applicata. Hinc idem ait, objectum etiam revelatum, sed nondum sufficienter ut tale applicatum, esse tantum objectum materiale fidei remotum; quia nec istud est proximè credibile, quod utique verum est. Quare nostræ conclusiones, si accipiendæ sint de objecto proximo fidei, debent intelligi ex suppositione, quod revelatio sit sufficienter applicata.

Verum quidem est, quod aliquid necdum revelatum, vel cujus revelatio nondum est sufficienter applicata, possum proximè affirmare per discursum, vel alium actum: non tamen id proximè possum credere per fidem: quàm parum scilicet possum credere homini, cujus vocem nondum intellexi, vel nondum loquenti, aut promittenti, sed tantum potenti dicere, vel promittere. Quæri tamen hic solet. 1. An objectum, tantum implicitè, vel mediatè revelatum, sit etiam objectum fidei. 2. An objectum tantum virtualiter revelatum, seu per discursum tantum ex alio revelato illatum, possit esse objectum fidei: qua occasione quaeritur quoque, an fides sit discursiva: dein ulterius indagatur, quanam necessariò sint credenda explicite, quanam tantum implicitè. Itaque sit

QUÆSTIO I.

De Objecto Materiali Fidei in Genere.

ARTICULUS I.

An, & quæ, implicitè revelata, sint
objectum materiale fidei.

532. **I**mplicitè revelatum (quod etiam est objectum materiale fidei, ut facile patebit ex mox dicendis) dicitur illud, quod non est in se formaliter, clarè, & apertè revelatum: sed continetur, seu involvitur in aliquo, formaliter, clarè, & apertè revelato. Talia sunt, partes objecti formaliter revelati, tam potestativæ, quàm actuales, seu essentialia constitutiva, sive sint partes physicae, sive metaphysicae: item talia sunt termini inferiores, contenti in superiore revelato: vel etiam veritates particulares, contentæ in universali. e. g. respectu hominis, constitutiva physica, seu partes physicae, sunt anima, corpus, & unio: constitutiva metaphysica, seu partes metaphysicae, sunt animal, & rationale: respectu animalis partes potestativæ sunt homo, & leo &c. qui etiam sunt termini inferiores respectu ejusdem animalis, tanquam termini superiores.

Pariter respectu propositionis, seu veritatis universalis: *Omnis homo est redemptus à Christo*: propositiones, seu veritates particulares sunt: *Petrus est redemptus à Christo*: *Andreas est redemptus à Christo* &c. Alii